

NR. 79 SEPTEMBER 2016

ASTERISK

DPU
AARHUS UNIVERSITET

FRITID I FORANDRING

LEG MED KODER

Børn og unge skal lære at udtrykke sig med computerkoder

NY UNDERSØGELSE

Klassen er afgørende for elevernes faglige præstationer

BREXIT

Hvordan påvirker det uddannelse og forskning?

DET SJOVE LÆRINGS LIV

I 2004 tog vi afsked med læringsfri leg for de 0-6 årige i dagtilbud. Det skete, da Lov om pædagogiske læreplaner blev indført. Den igangværende ændring af læreplanen for de 0-6-årige er et varsel om, at nye generationer skal leve det passende, sjove læringsliv, ikke fritidsliv.

Af CLAUS HOLM,
instituttleder, DPU, Aarhus Universitet

I 2004 fik vi en national læreplan i form af *Lov om pædagogiske læreplaner*. Kritikerne mente, at læreplanens stærkere fokus på læring gjorde dagtilbud til en del af skolen og dermed truede det gode børne- og legeliv. Tilhængerne mente, at læreplaner betød en mere struktureret tilgang til læring, der især kunne komme udsatte børn til gode. I dag er relevansen af denne diskussion ved at udløbe. Årsagen er, at leg ikke bliver set som en modsætning til læring. Tværtimod bliver legen set som den gode tilgang til læring. Denne opfattelse finder man i rapporten *'Master for en styrket pædagogisk læreplan - Pædagogisk grundlag og ramme for det videre arbejde med læreplanstemaer og få brede pædagogiske læringsmål'* (Udgivet af Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, juni 2016). Her står, at hensigten med den pædagogiske læreplan er at skabe læringsmiljøer, hvor 'legen og en legende tilgang til læring, barnets interesser, undring og nysgerrighed samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling er udgangspunktet for de læringsprocesser, som barnet indgår i.'

Ikke desto mindre er undervisningsminister Ellen Trane Nørby blevet kritiseret for, at rapporten er første skridt til at indføre læringsmål for de små børn og derved ødelægge den danske tradition for legende fritidsliv.

Her rammer kritikken ikke plet. Den ene årsag er, at selve idéen om en modsætning mellem et legende fritidsliv og et lærende skoleliv er ved at miste betydning. Den anden er, at udtrykket legende læringsliv i dagtilbud er (endnu) et varsel om, at børn – og fremtidens borgere – kommer til at leve et sjovt lærings- og samfundsliv. Lad mig forklare de to forhold lidt nærmere

Når modsætningen mellem fritidsliv og skoleliv får mindre betydning, hænger det sammen med, at læring, og særligt legende læring, er i gang med at blive dagtilbuddenes – og i næste omgang skolens – vigtigste imperativ. Det problematiserer forholdet mellem skole og dagtilbud, mellem skole og fritid og læring og leg. Læring går nemlig på tværs af disse distinktioner og knytter sig til den enkelte person i motiverende læringsmiljøer. Og det er 'sjov', der er udset til at motivere.

Mere præcist skal den 'sjove leg' afløse 'fritid', men netop ikke som en ny modsætning til skole(arbejdet). Udtrykt på anden vis: Skolearbejde var kendt som trættende og anspændt, fritid som opladende og afslappende. Men når sjov ikke virker som modsætning til skolearbejde, hænger det sammen med, at læring kan være sjovt, ja faktisk helst skal opleves som en sjov leg. Det, er den danske tradition for glade børn og den positive psykolog i hvert fald enige om, er bedst.

Spørgsmålet er dog, hvor sjovt det nye liv kan og må blive? Svar herpå finder man ved at se nærmere på ordet sjov. Sjov er et ord,

der stammer fra det 18. århundrede, hvor det kom til sammen med sin siamesiske tvilling: kedsomhed. Det betyder, at det at foretage sig noget sjovt holder kedsomhed fra døren. Tilsvarende knytter leg sig til en verden, hvor man 'lader som om'. Hvor alt kun er 'for sjov' og ikke tjener andre formål end dem, legen definerer. Men taler man om legende læring i dagtilbud, så skal legen være passende sjov. Bliver legen for ofte for sjov, er det upassende, for så tager det opmærksomhed fra læringsmålene. Bliver læringsmålene for dominerende, bliver det måske for kedeligt. Pædagoger kommer derfor til at lære mere om det at lege og fremme børns lege i passende lærerige retninger. Det er ikke det rene sjov og ballade. Det er starten på en ny livsform. ■

Redaktører

Claus Holm
(ansvarshavende redaktør)
Mathilde Weirsøe (orlov)
Maj Juni

Redaktionskomité

Anne Maj Nielsen
Carsten Henriksen
Charlotte Ringsmose
Hanne Knudsen
Henrik Nitschke
Søren Christensen
Theresa Schilhab

Skribenter

Signe Tonsberg
Camilla Mehlsen
Vibe Middelboe
Knud Holt Nielsen
Maj Juni

Korrektur

Kirsten Kovacs

Redaktionens adr.

DPU - Danmarks institut for
Pædagogik og Uddannelse,
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt redaktionen

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 8715 1815

Abonnement

Abonnementet er gratis
og kan bestilles på
edu.au.dk/asterisk

Design: Hiske Jessen

Forside: Ture Andersen

Tryk: Scanprint A/S

ISSN nr.: 1601-5754

Oplag: 11.500

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforskning.
Asterisk udkommer
fire gange årligt og er
udgivet af DPU - Danmarks
institut for Pædagogik
og Uddannelse, Aarhus
Universitet. Artikler eller
illustrationer må ikke
eftertrykkes uden tilladelse.

S. 4-12

HAR FRITID EN FREMTID?

Børns fritidsliv og læringsliv er ikke længere to adskilte størrelser. Hvordan former fritiden sig i fremtiden? Asterisk har spurgt fire forskere.

S. 14-17

FRITIDSPÆDAGOGIKKEN ER UDFORDRET

Engang var fritidsklubberne et fristed for børn og unge med fokus på fællesskab og medejerskab. I dag er der brug for at gentænke fritidspædagogikken, lyder det fra forfatteren bag en bog om emnet.

S.18-21

SKOLEN ER ÅBEN – HVAD SKAL VI BRUGE DEN TIL?

Samarbejdet mellem skolerne og det lokale idræts-, kultur-, musik- og erhvervs- og ungdomsliv er blevet mere forpligtende i form af Åben Skole. Et nyt forskningsprojekt skal følge udviklingen og de didaktiske overvejelser.

S. 22-24

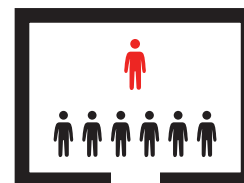
KREATIV LEG MED KODER

Skal børn lære at programmere og bruge kodning kreativt, fordi arbejdsmarkedet har brug for det? Nej, de skal lære det for at udtrykke sig, lyder budskabet fra MIT-professor Mitch Resnick og den danske forening Coding Pirates.

S. 26-29

SKOLEELEVERS FAGLIGE PRÆSTATIONER PRÆGES MARKANT AF KLASSEN

Nogle klasser klare sig dårligere end andre på samme skole. Forskere fra DPU, Aarhus Universitet, har undersøgt hvorfor. Svaret er, at det blandt andet handler om lærerfravær og disciplin.

S. 32-34

BREXIT. OG HVAD SÅ?

Professor MSO John Benedicto Krejsler giver sit bud på, hvordan briternes EU-exit vil påvirke uddannelse og forskning i et internationalt perspektiv.

S. 2 LEDER

S. 25 KORT NYT

S. 30-31 NYE BØGER

S. 35 KALENDER

HAR FRITID EN FREM-TID?

Mens undervisningen i skolen er blevet friere, er børns fritid ikke så fri, som den var engang. Og selv om vi på papiret har mere fri tid end for 100 år siden, er det ikke ensbetydende med, at vi oplever det sådan. Der er rift om fritiden for tiden.

Af SIGNE TONSBERG

OTTE TIMERS ARBEJDE, otte timers fritid og otte timers hvile.

Arbejderbevægelsens slagkraftige vision og parole er gået i opfyldelse for længst. Alligevel har de færreste en oplevelse af at have otte timer til sig selv om dagen. Tværtimod kan det måske føles som om, fritiden er skrumpet. Der tikker arbejdsmails ind på telefonen 20 timer i døgnet, og det kan være svært at huske, hvornår man sidst gik en tur eller bladrede i en avis uden formål. Men Rockwool Fondens Forskningsenheds omfattende kortlægninger af danskernes tidsforbrug viser et klokkeklart billede af, at vi har cirka lige så meget fritid i dag som i 1960'erne: Cirka otte timer om dagen. Otte timer, som er frie for arbejdsmæssige forpligtelser. På papiret.

”Det er tankevækkende, at vi har så travlt og er så stressede, men når man så analyserer på den reelle arbejdstid, så er den gennemsnitligt ikke steget. Problemet er nok, at den officielle arbejdstid, vi bliver lønnet for, ikke siger noget om, hvor meget vi arbejder, fx fordi vi tjekker og svarer på mails i en uendelighed, når vi burde holde fri,” vurderer idéhistoriker Jens Erik Kristensen fra DPU.

Men hvad er fritid egentlig? Fritid er ikke noget skarpt afgrænset begreb. Fritid er den tid, hvor vi hverken sover eller er på arbejde. Begrebet fritid vandt indpas med industrialiseringen og lønarbejdet, som bevirkede, at tilværelsen i stigende grad blev delt ind i arbejde og fritid. Så fritid er den tid, der er tilbage til os selv, og som fx kan gå til at være sammen med familie og venner, dyrke fritidsinteresser, spise og i det hele taget gøre, hvad vi vil. Fritid er kort sagt den tid, vi selv bestemmer over, og i realiteten er der kommet mere af den, eftersom arbejdstiden er faldet drastisk siden begyndelsen af 1900-tallet. Vi har fået færre arbejdsdage, kortere arbejdsdage og længere ferier. Hvor man arbejdede langt over 60 timer om ugen i gennemsnit omkring år 1900, har tallet i mere end 25 år været 37 timer.

Fritid under afvikling

Jens Erik Kristensen peger på, at man i 1980'erne endnu skrev bøger om det kommende *fritidssamfund* og livet ”efter arbejdet”.

I lyset af den daværende arbejdsløshed og de nye teknologier var man sikker på, at vi ville få meget mere fritid til at beskæftige os med politik, kunst, økologi og den slags.

Siden da er der nærmest sket det modsatte. De seneste årtier har vi været vidner til, at fritiden er ved at blive afviklet, fordi grænserne mellem arbejde og fritid er blevet udviskede, mener han.

”Teknologisk set er grænsen mellem fri tid og arbejdstid brudt sammen. Computerteknologier i form af smartphones, iPads og bærbare computere, som typisk er finansierede af vores arbejdsgivere, udstyrer os med en konstant tilgængelighed, som for længst har ophævet grænsen mellem fri tid og arbejdstid,” siger Jens Erik Kristensen

Med disse teknologiers indtog beslaglægger vi i stigende grad vores frie tid med alle mulige aktiviteter – godt hjulpet af både en stadigt mere påtrængende oplevelses-, underholdnings- og opmærksomhedsindustri, der aggressivt forsøger at få os til at investere vores frie timer og penge i alt fra fitnessabonnementer, rejser og forlystelsesparkbesøg til de nyeste tablets, apps og computerspil, pointerer Jens Erik Kristensen, der af samme grund betegner os som en generation af opmærksomhedsforstyrrede.

”Der er konstant noget teknologi, der appellerer til vores opmærksomhed. Der er færre og færre, der kender til den tilstand, hvor man i sin fritid ikke nødvendigvis har sin opmærksomhed rettet mod en bestemt aktivitet eller et projekt,” siger han og tilføjer: ”Der er så meget, man gerne vil og føler, man skal nå i sin fritid. På den måde har fritiden fået en anden status. Den skal så at sige være lige så produktiv og arbejdskrævende som arbejdstiden”.

Ofte på samme måde som arbejdet siver ind i fritiden, sniger fritiden sig ind i arbejdslivet. De sidste årtier er vores job i stigende grad også et sted, hvor vi skal udvikle os og realisere os selv. Det er ikke bare et arbejde.

”I dag sælger man ikke længere blot dispositionsretten over sine arbejdskraft og kvalifikationer for et bestemt tidsrum; man sælger sig med hud og hår og hele sin personlighed. Derfor flytter den personlige udvikling, der tidligere var henlagt til fritiden, med ind i arbejdslivet. Omkostningen er blot, at arbejdslivet dermed også flytter ind i den personlige fritid,” siger Jens Erik Kristensen.

Rift om børns frie tid

Samme sivning mellem fritid og undervisning ser vi i skolen, hvor læring ikke længere kun ses som noget, der foregår i den enkelte lektion. Det foregår konstant – også i børnenes fritid, ferier og frikvarterer, som i stigende grad også spændes for læringsvognen. Børn på alle klassetrin har fået flere timer på skolen som følge af skolereformen, og de længere skoledage gør noget ved fritiden. Især i yderområderne har børn med lang transporttid til skole fået meget lange skoledage, som betyder, at

»Eftermiddagene, hvor man laver noget andet end skole, er under pres.«

Ida Wentzel Winther

RET TIL FRITID

Ifølge FN's børnekonvention, artikel 31, har børn ret til fritid. Her står:

1

Deltagerstaterne anerkender barnets ret til hvile og fritid, til at lege og dyrke fritidsinteresser, som er passende for barnets alder, og til frit at deltage i det kulturelle og kunstneriske liv.

2

Deltagerstaterne skal respektere og fremme barnets ret til fuld deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv og skal opmuntre til, at der stilles passende og lige muligheder til rådighed for kulturel, kunstnerisk, fritidspræget og rekreativ udfoldelse.

Kilde: FN-konvention om barnets rettigheder via retsinformation.dk

TURE ANDERSEN

deres fritid og tid til at lave andre ting ved siden af skolen er skrumpet.

Ida Wentzel Winther, der er lektor ved DPU, stod sidste år bag filmen 'Vi får en lufter', der beskriver skolereformen i børnehøjde og følger en række børn gennem den nye skoledag. Filmen bygger på observationer og interviews med 80 elever på syv forskellige skoler.

"Skolen har skubbet sig mere ind i fritiden. Det har stor betydning og gør noget ved den måde, man tænker sig selv som barn. Eftermiddagene, hvor man laver noget andet end skole, er under pres," siger Ida Wentzel Winther.

Hun understreger, at konsekvenserne af skolereformen ikke er systematisk undersøgt endnu. Nogle skoler har turdet tage skridtet og tænkt ud af boksen. Her har de længere skoledage åbnet op for nye typer projekter og undervisning, som det var intentionen. Men mange steder er der for børnene ikke den store forskel fra før.

Den frie tid, børnene har i løbet af skoledagen i form af frikvartererne, er der også rift

”

FRITID, substantiv, fælleskøn. Bøjning – en.

Betydning: Tidsperiode, hvor man har fri fra arbejde, undervisning eller andre pligter.

Den Danske Ordbog

om. Med reformen har nogle skoler fx sagt farvel til de skemalagte klassiske frikvarterer og erstattet dem med pauser eller 'luftere', som lærerne lægger ind, når det passer i programmet.

"Frikvartererne tænkes i stigende grad også som tidspunkter, man kan skemalægge, fx til bevægelse. Frikvartererne er pludselig ikke længere kun børnenes, men potentielle læringsrum. Men det er kun en

attraktiv potentialisering set fra de voksnes synspunkt ikke fra børnenes," pointerer Ida Wentzel Winther.

Mange børn er venner på tværs af klasser og bruger den frie tid i løbet af dagen og de faste, fælles frikvarterer til at mødes og lege.

"Nogle børn sidder og hopper og glæder sig til 10-frikvarteret. For andre er det vigtigt at vide, at der om så og så mange minutter kommer en fast pause, hvor man kan tegne, >

tisse eller kysse sin kæreste fra 9.E. Men hvis det pludselig er læreren, der bestemmer, at i dag holder vi pause på et andet tidspunkt, så fratager vi børnene noget af det i skolen, som de rent faktisk selv bestemmer over, og et rum, hvor meget socialt samspil foregår,” forklarer hun.

Og det er en uskik hele tiden at tænke læringspotentialer ind over alt i fritidens sprækker, mener Ida Wentzel Winther. Fx når nogle skoler giver børnene lektier for i ferien, for at eleverne ikke skal ’tabe læring’.

”Vi skal stå vagt om fritiden og ferierne. Et liv uden pauser, ferie og fritid er som et sprog uden kommaer. Det bliver hurtigt volapyk. Mennesker har brug for pauser, hvor de kan gøre noget radikalt anderledes – eller slet ikke gøre noget. At falde i staver eller lave ’unyttige’ ting, som måske en dag viser sig at være vældig nyttige som at fange 77 krabber, se på sommerfugle i mange farver eller gå på Pokémonjagt. Jeg insisterer på, at børn har ret til pauser, der ikke er voksenstyrede. Frikvarterer er supervigtige, og vi skal beskytte dem, ligesom vi beskytter voksnes arbejdstid. Jeg er bekymret for, at vi voksne erobrer deres terræn og italesætter børns frie tid som spildtid,” siger hun.

Færre børn på fritidshjem

Fordi skoledagene er blevet længere, er børns tid til at lege og være sammen *efter* skole i SFO’er, fritidshjem og klubber blevet væsentlig kortere. Skolen fylder mere, og en opgørelse fra pædagogernes forbund BUPL viser, at der i kølvandet på skolereformen blev 22.000 færre børn i SFO’er, fritidshjem og klubber. Flere børn har altså deres fritid et andet sted, end de har haft de sidste mange år.

Endnu har ingen det overordnede billede af, hvor de mange udmeldte børn nu bruger deres fritid. Sidder de hjemme med iPad’en, går de rundt alene, eller har de legeaftaler, hvor de skiftes til at være hos hinanden, spørger lektor Pernille Hviid, der blandt andet forsker i fritidspædagogik og børns leg ved Københavns Universitet.

”Nogle børn klarer det sikkert glimrende og har det godt. Men det er ikke alle. Jeg møder ledere på fritidsområdet, der fortæller, at det er de svageste familier, som melder deres børn ud. De vil gerne spare de 2.000 kroner, det koster for en SFO-plads,” siger hun.

Grundtanken bag fritidshjemmene, der blev udbredt i lyntempo op gennem 1900-tallet, var, at der skulle være et varmt hjem, hvor børnene kunne komme efter skole, når deres forældre nu var på arbejde. Især socialt udsatte børn var målgruppen.

”Lige nu ved vi faktisk ikke noget om de mennesker, som fritidshjemmene i sin tid blev bygget for, og som i øjeblikket tager deres børn ud. Vi ved heller ikke, om børn, der ikke går i fritidstilbud, har et socialt liv med andre børn, eller hvad det betyder for familierne og deres organisering og stressniveau, når de skal drage omsorg for et seksårigt barn samtidig med, at de er på arbejde. Det synes jeg, vi skylder os selv som samfund at undersøge,” siger Pernille Hviid, der arbejder på at få finansieret et forskningsprojekt om netop det.

Hun mener, at vi undervurderer, hvor meget børns fritidsliv betyder også socialpolitisk.

”Fritid kan lyde som et ligegyldigt begreb, men hvis vi folder fritiden ud, handler det om at have et socialt liv, fællesskaber, meningsfuldhed og at have indflydelse på sit eget liv, sine egne valg og skabe noget sammen med andre. Og alt det er jo sindssygt vigtigt og har enorme langtidseffekter. Det, at man har betydningsfulde relationer, gør, at man lever længere og sundere,” siger Pernille Hviid.

Der bliver forhandlet om den sidste time

Konsekvenserne af, at færre børn går i fritidstilbud i kølvandet på skolereformen, kender vi altså endnu ikke, men de pædagoger og ledere, som Pernille Hviid er i kontakt med, siger, at der grundlæggende er tre ændringer: Børnene er mere trætte, når de kommer fra skole, børnene er mere sultne efter at komme til at lege sammen, og børnene er ofte ikke færdige med at lege og klar til at komme hjem, når de skal hjem ved 16-16.30-tiden.

”Der bliver virkelig forhandlet om den sidste time. Børnene er ikke klar til at komme hjem, for de er ikke færdige med at lege. Og det er jo klart. Det tager noget tid at lande på fritidshjemmet og komme i gang med noget spændende. Og når man kommer senere i gang, så er det ofte sådan, at børnene oplever, at forældrene kommer og henter dem en postgang for tidligt, når de lige er kommet i gang med at lege,” fortæller Pernille Hviid.

Og det med at komme i gang med en leg, tager noget tid. Børn smider ikke bare skoletasken og går i gang med at lege.

”I skolen er børnene vant til, at nogen har organiseret noget og vil noget med dem hele dagen. I fritiden er det helt anderledes, og man må ikke underkende processen, som børn skal igennem for at finde ud af, hvad de gerne vil bruge deres frie tid på. Sådan nogle indledende processer med at finde ud af, hvad man skal, fylder meget i at få en god leg til at fungere,” forklarer Pernille Hviid, der som forsker har observeret børns leg og lavet hundredevis af interview med børn om deres leg.

»Frikvartererne tænkes i stigende grad også som tidspunkter, man kan skemalægge, fx til bevægelse. Frikvartererne er pludselig ikke længere kun børnenes, men potentielle læringsrum.«

Ida Wentzel Winther

Når man spørger børn, hvad der er allerbedst ved at gå i børnehave, SFO eller fritidshjem, så svarer de: At lege sammen med vennerne.

”Det er ikke småting, børn leger. Deres lege har heftige eksistentielle temaer som fattige, krig, vold og at opfinde ting. Og det er sjældent i livet, man er så ekspressiv om sin egen situation, som børn er, når de leger. Lege kan handle om misundelse, jalousi og om at have lyst til at dræbe nogen,” fortæller hun.

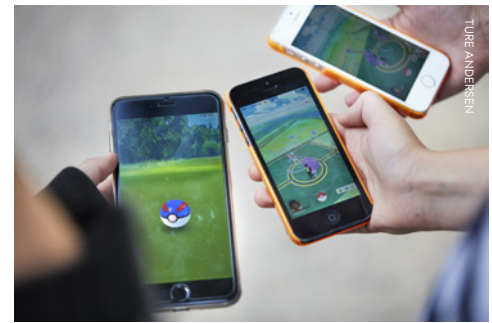
Legen er essentiel for børns fritid og udvikling og grundlægger fremtidens venskaber.

Netop derfor skal voksne mere end nogensinde sørge for at skabe mindre aktiviteter, som børn kan være sammen om, og rum, som er gode rammer for leg. Og det er måske i højere grad her, fremtidens fritidspædagogik skal lægge fokus frem for at lave stort anlagte cirkusforestillinger.

Ustyrleg i en styret skole?

Pernille Hviid er skeptisk, når hun hører, at skolen vil bringe leg og greb fra fritidspædagogikken ind i undervisningen, fx i den understøttende undervisning.

”Det lyder fint, men er vanskeligt i praksis, for børns leg er ustyrleg. Og det er i sig selv at

Smartphone-spillet Pokémon Go fik i sommeren 2016 en enorm popularitet. På flere skoler har lærerne integreret spillet og den virtuelle jagt på pokémons i fag som engelsk og matematik. Her bliver der spillet i Det Kongelige Biblioteks Have, der henover sommeren har fovandlet sig fra et stille sted til et af byens travleste.

»Leg egner sig ikke til målstyring. Leg er et eksistentielt anliggende, så hvis skolen vil bruge legen, så skal man være parat til at gå hele vejen.«

Pernille Hviid

paradoks at putte noget ustyrligt ind i noget, der er så bestemt og målstyret som skolen. Leg egner sig ikke til målstyring. Leg er et eksistentielt anliggende, så hvis skolen vil bruge legen, så skal man være parat til at gå hele vejen. Det kan kun lade sig gøre, hvis skolen er villig til, at der også leges med viden, og at 2 + 2 nogle gange bliver 5. Og det er svært,” siger Pernille Hviid.

Men leg er også hårdfør. Hun ser børn i indskolingen, der har legetime, indrette legen på, at den skal slutte, når timen slutter. Legen

får kapitler, baner eller pauser. Børnene kalder det at 'lege en slut'. Det betyder fx, at legen slutter med, at man lægger dukken til at sove, og så er den klar til at vågne igen næste gang, der er legetime.

”Børn indretter deres leg efter, hvad der er muligt, i den tid de har, og det rum de er i. De indsætter pauser i legen. Jeg siger ikke, at vi gør vold på børns fritid, men jeg synes også, det ville være dumt at sige, at det ikke gør en forskel, om børn har en eller tre timer at lege i,” siger hun.

Skovbunden var som et dansegulv

Børneforsker Erik Sigsgaard, der er tilknyttet professionshøjskolen UCC, mener til gengæld, at vi med længere skoledage og en stærkt stigende institutionalisering har gjort vold på børns fritid. I hans verden har børn brug for frihed og fritid. Og begge dele har vi sat under pres med den øgede institutionalisering, mener han. For at forstå, hvad han mener, skruer vi kort tiden tilbage til 1940'erne, hvor Sigsgaard voksede op ved Brønderslev. En stor del af hans fritid

---

»Mange timer om dagen skal de sidde på bestemte måder, tale på bestemte måder og række hånden op. Og så ønsker vi, at de vokser op og bliver selvstændige og initiativrige.«

Erik Sigsgaard

foregik i en bøgeskov, hvor han og de andre børn legede efter skole.

”Det var børnenes land. Der kom aldrig nogen voksne. Skovbunden var trådt flad som et dansegulv af børn, der drønedede rundt og legede,” forklarer han.

For nogle måneder siden kom han sammen med sin søster tilbage til sit barndomsland og ville ned og kigge på skoven.

”Men vi kunne simpelthen ikke komme ind, for skoven var groet til med meterhøje brændenælder og buske. Det var helt tydeligt, at i den skov kommer der ikke et eneste barn mere. Landskabet er tømt for liv om eftermiddagen. Ingen kommer i skoven og finder fugleæg, skyder med bue og ridser kærestens navn i træets bark. Der er ellers masser af børn i området, men hvor er de?” spørger Erik Sigsgaard retorisk – og svarer selv: Børnene er institutionaliseret i vuggestuer, børnehaver, skoler, SFO'er og andre fritidsforanstaltninger, som han kalder det.

De fleste børn debutterer som institutionsbørn allerede inden de fylder et år. Erik Sigsgaard mener, at den stigende institutionalisering spiller drastisk ind på børns frie tid. Hans udregninger viser, at i 1970'erne var et barn i institution – i form af vuggestue, børnehave, skole og fritidshjem – 7-10.000 timer i løbet af deres barndom. I dag er tallet 30-35.000 timer.

”Den voldsomme institutionalisering er den største forandring af alle forandringer i børns frie liv,” siger han.

”Jeg har lektier til i morgen, og jeg skal til spejder, og...”

Men var børns fritid så bare bedre i gamle dage, hvor de kunne lege alene til solnedgang på marker og i baggårde?

”Alt var bestemt ikke bedre dengang. Meget var betydeligt dårligere. Men det laver ikke om på, at vi har begået nogle fejl de sidste 30 år i forhold til institutionalisering. Jeg mener faktisk, at vi begår overgreb på børns frihed ved at indrette samfundet på en måde, så børn er sat fast mange timer om dagen. Hvad ville voksne synes om ikke at måtte bevæge sig fra et rum til et andet uden at spørge om lov? Det er faktisk sådan, det er mange steder at være barn: De kan ikke gå frit fra rum til rum. Mange timer om dagen skal de sidde på bestemte måder, tale på bestemte måder og række hånden op. Og så ønsker vi, at de vokser op og bliver selvstændige og initiativrige. Det hænger ikke sammen,” siger Erik Sigsgaard, der mener, at vi har strammet institutionaliseringsskruen og inddraget for meget af børnenes frie tid – senest med en folkeskolereform, der giver børn endnu længere dage i skolen.

Erik Sigsgaard har gennem mange årtier haft børneperspektivet i sin forskning og sine undersøgelser. Han har interviewet hundredvis af børn gennem årene. Han citerer pigen Nora, der under et interview med forskerkollegaen Louise Klinge pludselig begynder at tale meget hurtigt og hektisk:

’Jeg har lektier til i morgen, og jeg skal til spejder, og min far holder fødselsdag, og så skal vi ud og spise, og jeg skal lave en fødselsdagsgave i klubben, og vi har lektier for til i morgen, og jeg skal læse, og så har jeg fem opgaver, og så skal jeg springe i luften!’

For Erik Sigsgaard er det bare ét ud af mange citater, der viser, at mange børn er for pressede.

”Jeg synes, det er trist at høre en pige fortælle om et liv under kolossalt pres. Når man hører hende, tænker man, at hun bukker under for stress inden længe. Og det er ikke hendes individuelle problem. Det er et samfundsproblem,” påpeger Sigsgaard, der også ser de mange institutionaliserede timer i børns liv gå ud over et rart samliv mellem børn, søskende og forældre.

Den dyrebare fritid

Ved siden af institutionslivet er mange børns fritid belagt med sport, musik og andre aktiviteter, de går til. Og det er godt, mener Sigsgaard, for formentlig er der lige så meget

---

»Det er fint, at børnene går til noget i fritiden, men gider de ikke, skal de ikke. Fritiden skal være vores egen.«

Erik Sigsgaard

eller mere at lære ved at gå til spejder end ved at sidde på skolebænken, men det har ingen endnu turdet undersøge, siger han. I stedet har man forsøgt at putte bevægelse og andre elementer fra fritidslivet ind i skoletiden blandt andet via folkeskolereformen. Og det er såmænd godt nok, for det ville hjælpe, hvis skoletimerne blev mindre skoleagtige

og meget mere handlende og legende, mener Sigsgaard. Men det bliver aldrig det samme at have billedkunst i skolen og gå til maling uden for skoletid.

”Den store forskel er, at du går til maling, fordi du selv vil det. I skolen har du billedkunst, fordi du skal. Alle voksne ved, at der er større glæde ved at gøre noget, man vil, og

derfor skal vi passe på med at flytte vægten fra vil- til skal-timer,” siger Sigsgaard.

Ind imellem virker det på Erik Sigsgaard, som om danske forældre har en fornemmelse af, at de svigter eller forsømmer noget, hvis deres børn ikke går til noget.

”Nogle voksne bliver vældig ambitiøse på børns vegne og synes, de skal gå til alt muligt. Til dem vil jeg sige: Tænk nu på hvor meget børnene skal i forvejen, inden I pålægger dem flere forældrevalgte skal-opgaver. Det er fint, at børnene går til noget i fritiden, men gider de ikke, skal de ikke. Fritiden skal være vores egen.” ■

IDA WENTZEL WINTHER

Ph.d., lektor ved DPU i pædagogisk antropologi. Er som forsker optaget af hverdagslivet og har gennem en årrække forsket i hjem og hjemlighed. Arbejder ofte med filmmediet og står blandt andet bag filmen 'Vi får en luft - skole-reformen set i børnehøjde' om skolereformen i elevperspektiv.

ERIK SIGSGAARD

Cand.pæd. og forsker knyttet til professionshøjskolen UCC. Debattør og forfatter til adskillige bøger om børn og pædagogik, herunder 'Skældud' og senest 'Om børn og unges nej - farvel til lydighedskulturen'.

JENS ERIK KRISTENSEN

Ph.d., lektor i pædagogisk idéhistorie ved DPU. Forsker blandt andet i pædagogikkens og pædagogprofessionens idéhistorie og i velfærdsprofessionernes udvikling.

PERNILLE HVIID

Ph.d., lektor ved Institut for Psykologi, Københavns Universitet. Har gennem en lang årrække forsket i børns leg og fritidspædagogik og publiceret en lang række artikler og bøger om dette. Tidligere medlem af Børnerådet.

HVAD VED VI?

- Hvad ved vi om dagtilbud, didaktik og dannelse?
  - Om fag og formål i folkeskolen?
- Om mobning, trivsel, inklusion og de udsatte børn?
- Om de unge, de voksne, de ældre og livslang læring?
  - Hvad ved vi om, hvad der virker?
- Og om de mange andre perspektiver på pædagogikken?

Find viden og værktøjer fra DPU

SMÅ BØRN,
FAMILIE OG
DAGTILBUD

GRUNDSKOLE

UNGDOMS-
UDDANNELSE

ERHVERVSUD-
DANNELSE

VIDEREGÅENDE
UDDANNELSE

VOKSENUDDAN-
NELSE OG LIVS-
LANG LÆRING

SOCIAL-
PÆDAGOGIK

UNGE OG
UNGDOMS-
KULTUR

TEKNOLOGI-
FORSTÅELSE

INNOVATION OG
ORGANISATIONS-
UDVIKLING

FRITIDSPÆDAGOGIKKEN ER UDFORDRET

Hvor klubber og fritidshjem tidligere var fristeder med fokus på de sociale fællesskaber og børnenes medejerskab, er de i dag udfordret af længere skoledage og ressourcer, der bliver flyttet over i skolen. Det kræver, at vi gentænker fritidspædagogikken, vurderer forfatteren bag en bog om fritidspædagogikkens udvikling.

Engang var arbejdsdelingen klar. Skolen var lærerstyret og handlede om læsning og tabeller, mens fritids- og ungdomspædagogikken arbejdede med børns trivsel og sociale relationer gennem aktiviteter, som børnene selv syntes var sjove. Men den klare sondring mellem børns og unges aktiviteter, når de foregik inden for rammerne af skolen, og når de foregik inden for rammerne af fx fritids- og ungdomsklubber og ungdomsskoler, findes ikke længere. Det fortæller udviklingskonsulent i Ungdomsringen Jesper Larsen, der har skrevet bogen *Fritid – den nye elev i klassen*.

Han peger på, at vi med skolereformen oplever den hidtil mest dramatiske forandring af fritids- og ungdomspædagogikken i de sidste 50 år. Fritiden er blevet kortere, nu hvor skoledagene er blevet markant længere, og reformen har opløst skellet mellem skoleliv og fritidsliv. Væsentlige dele af, hvad der tidligere lå i fritidspædagogiske institutioner, flyttes nu ind i skolen i form af understøttende undervisning og åben skole. Det stiller fritids- og ungdomspædagogikken over for markante udfordringer, men åbner også for nye muligheder.

”Den virkelige diskussion starter derfor nu. På tværs af organisationsgrænser er vi nødt til at diskutere, hvad det gode børneliv er 24-7, og hvordan skolen og fritids- og ungdomspædagogikken tilsammen kan bidrage til det,” siger Jesper Larsen.

Forebyggende fritid

Udviklingen af en egentlig fritids- og ungdomspædagogik tog sin begyndelse i 1950'erne. Der kom et nyt fokus på overgangen fra barn til voksen, og der var en udbredt nervøsitet for, at hvis de unge var henvist til gadehjørner og kaffebarer, så kunne de forfalde til hærværk og kriminalitet. Der var brug for tiltag, der kunne give unge positive udfoldelsesmuligheder og modvirke mistrivsel og følelser af mindreværd. Et af svarene blev udviklingen af fritids- og ungdomsklubber. De første klubber af denne art blev oprettet helt tilbage i 1925, men fra 1950'erne blev de rullet ud over større dele af landet.

”I deres oprindelse var de tænkt som en meget simpel organisation som overbygning på enten fritidshjemmene i de store byer eller som noget, der voksede ind i kælderlokalerne på den boligsociale udbygning. Simple lokaler, som skulle forebygge og værne imod

de farlige ting på gadehjørnet, men hurtigt udviklede fritids- og ungdomspædagogikken sig til andet og mere,” siger Jesper Larsen.

”Der var en ambition om, at klubberne skulle være demokratisk dannende for de unge. De unge skulle være medskabende i aktiviteterne, og de skulle selv være styrende med klubråd og lignende. På den måde skulle de få sig et tydeligt ejerskab til de ting, som foregik,” siger Jesper Larsen.

Et udvidet ungdomsværelse

Hvor skolen var tydeligt voksenstyret og -struktureret, så blev fritidspædagogikken i højere grad formet ud fra et børne- og ungdomsperspektiv. Et værested i fritiden, der var en slags udvidet ungdomsværelse. Aktiviteterne var frivillige, og det handlede om at nå de unge gennem de interesser, de selv brændte for. Det kunne være teater og musik eller værksteder, hvor de unge f.eks. kunne arbejde med tekstil eller reparere deres cykler og knallerter. Der var også en lang række udadrettede aktiviteter.

”De var dannende ved at de unge skulle lave noget, som de syntes var sjovt, og som de var engagerede i. De unges interesser skulle tages alvorligt *i sig selv*. Men den pædagogiske hensigt var samtidig, at aktiviteterne skulle være med til at skabe sociale fællesskaber blandt unge og give dem en stærkere tilknytning til det lokalområde, de var en del af,” siger Jesper Larsen

---

»Bedre læring er det centrale i reformen, og spørgsmålet bliver derfor, hvordan fritidspædagogikken kan bidrage til bedre læring. Der er et enormt potentiale.«

Jesper Larsen

”Sådan er det også i klubberne i dag. Når unge i nogle klubber f.eks. spiller musik eller laver rollespil som en fast aktivitet, så er det, fordi de unge synes, det er sjovt, men det er også en måde, hvorpå man pædagogisk kan arbejde med de unges relationer og styrke dem. Imidlertid er der også gennem aktiviteterne væsentlige skjulte og uformelle læreprocesser. Et større selvværd og opdagelsen af at være dygtige til ting, som interesserer dem, styrker også unges sociale og personlige kompetencer på andre områder,” siger Jesper Larsen.

Socialpædagogisk drejning

Hvor den klassiske fritids- og ungdomspædagogik rettede sig mod ungdomsgruppen >

NEDSLAG I FRITIDSPÆDAGOGIKKEN

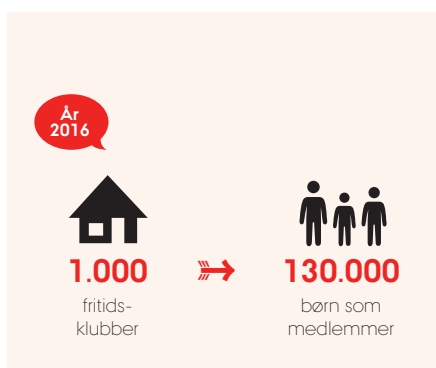
bredt, kom den første væsentlige ændring i midten af 1990'erne, da der blev et stærkere socialpædagogisk sigte for en del af den pædagogiske indsats. Fokus lå nu på de 15 procent af de unge, der ikke passede ind i skolen, og som ikke benyttede de eksisterende fritidstilbud. Det var de såkaldte 'risikobørn og -unge', der risikerede at blive marginaliseret i den sociale overgang til voksenlivet, og som havde behov for en særlig, målrettet indsats.

Konkret betød det, at der blev udviklet nye, "matrikelløse" arbejdsformer, der med opsøgende metoder etablerede kontakt til udsatte børn og unge, der ikke var en del klubbernes fællesskaber. Den matrikelløse klub kunne analysere lokalområdernes børne- og ungdomslivs problemer og ressourcer og åbne klubbernes arbejde op mod lokalsamfundet. Det kunne være *empowerment*-baserede pædagogiske projekter, hvor man forsøgte at styrke de unge i risikogruppen ved eksempelvis at prøve at ansvarliggøre dem over for et område, hvor de opholdt sig i deres fritid.

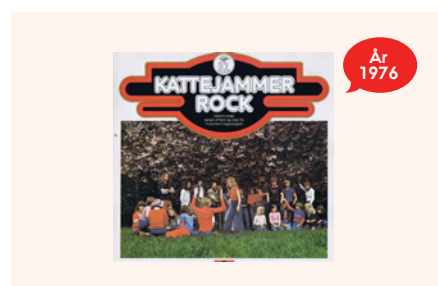
"Det kunne være aktiviteter på stranden. Hvis der var ballade, uro og larm, kunne man så vende det, der foregik der, til noget, som var positivt i stedet for? Hvor de unge tog ansvar for dét, der foregik på stranden, og man fik lavet nogle aktiviteter sammen med gruppen, som også andre unge havde lyst til at komme til," siger Jesper Larsen.

Fritid i skolen eller skole i fritiden?

Den socialpædagogiske drejning var indlejret i et mere generelt fokus på restgruppeproblematikken blandt de unge. Gennem differentierede og målrettede indsatser skulle man sikre uddannelse til alle. Aftalen om skolereformen i 2013 markerede imidlertid et væsentligt ændret fokus. Ungdommen blev nu i stedet set som potentialet, der skulle sikre Danmark i den globale konkurrence. >

Der er godt 1.000 fritids- og ungdomsklubber i Danmark, som samlet set har 130.000 børn som medlemmer.

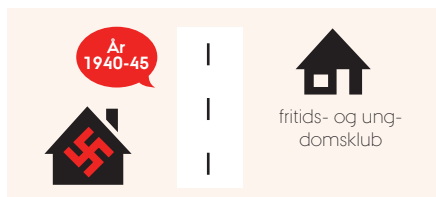
Da Vesterbro Ungdomsgård i 1976 udsendte pladen *Kattejammerrock*, solgte den mere end 100.000 eksemplarer. Kun *Shu-bi-dua* solgte flere plader det år. Platinpladen hænger stadig på ungdomsgården, der i alt har udgivet 32 plader med klubbens børn og unge.

Den første fritids- og ungdomsklub var Saxoly, der blev oprettet i 1925 på Vesterbro i et nedlagt værtshus i Saxogade.

I 1994 udarbejder 'Regeringens Børneudvalg' 'Handlingsplan for de svage stillede børn og unge'. Den introducerer bl.a. matrikelløse arbejdsformer som nye, opsøgende tilbud for de 15%, der befinder sig i en risikoposition for marginalisering.

Under besættelsen blev klubberne brugt af Dansk Ungdomssamvirke som en del af mobiliseringen mod nazismen. Når nazister åbnede et hvervekontor, så åbnedes der en fritids- og ungdomsklub i samme gade som alternativ.

I regeringsudspillet 'Gør en god skole bedre' fra december 2012 fastslås det, at et hovedelement i reformen af folkeskolen er at flytte tid og aktiviteter fra fritidsordninger og klubtilbud over i skolen, for at børnene kan få en mere varieret skoledag.

»Den åbne skole og den understøttende undervisning kan blive et laboratorium til at få afprøvet nyt i et samspil på grænsen mellem fritid og skoletid.«

Jesper Larsen

”Bedre læring er det centrale i reformen, og spørgsmålet bliver derfor, hvordan fritidspædagogikken kan bidrage til bedre læring. Der er et enormt potentiale. Det, der har været fritidspædagogikkens særlige styrke, er, at man har været enormt god til at arbejde med børn og unges trivsel og skabe nogle motiverende rum, hvor børns engagementer kunne komme i spil. Historisk har man bevist, at man kan tildele børn og unge ansvar og medbestemmelse gennem en ordentligt tilrettelagt pædagogisk praksis. Men det er noget, som skolen nu skal lære, hvis den skal kunne inddrage de positive effekter og dynamikker fra fritidspædagogikken,” siger Jesper Larsen.

Dermed bliver det nødvendigt at gentænke hele fritids- og ungdomspædagogikken, lyder det fra Jesper Larsen. Men netop her ligger der også nogle alvorlige udfordringer, peger han på, for hvordan kan skolen med det afsæt bryde de vante strukturer og rammer og bygge fag op omkring børnenes og de unges engagementer?

”Den åbne skole og den understøttende undervisning kan blive et laboratorium til at få afprøvet nyt i et samspil på grænsen mellem fritid og skoletid. Staten siger jo ikke noget om, hvordan det her skal ske ude i den enkelte skole med den enkelte fritidsklub. Den opstiller blot nogle kategorier, som skal fyldes ud lokalt, hvor den dominerende kategori er læring. Men hvis resultatet blot bliver mere af det, som skolen altid har gjort, mens fritiden bliver skolegjort, så kan effekten blive modsat med mere skoletræthed og ringere trivsel,” siger Jesper Larsen.

”Hvis det ender med blot at handle om at udvide skoledagen og flytte ressourcerne ind i skolen, mens der ikke bliver nogen egentlige fritidspædagogiske tilbud tilbage, så får vi en boomerang tilbage i hovedet. De problemer, som fritidspædagogikken hidtil har løst,

er der jo stadigvæk. Børn der har det dårligt, med lavt selvværd, ensomhed, selvskadende adfærd, ADHD osv. Hvordan håndterer vi det de 165 dage om året, hvor skolen er lukket? Hvis man kun tænker fritiden ind som en forlængelse af skoledagen, så får vi problemer,” siger Jesper Larsen. ■

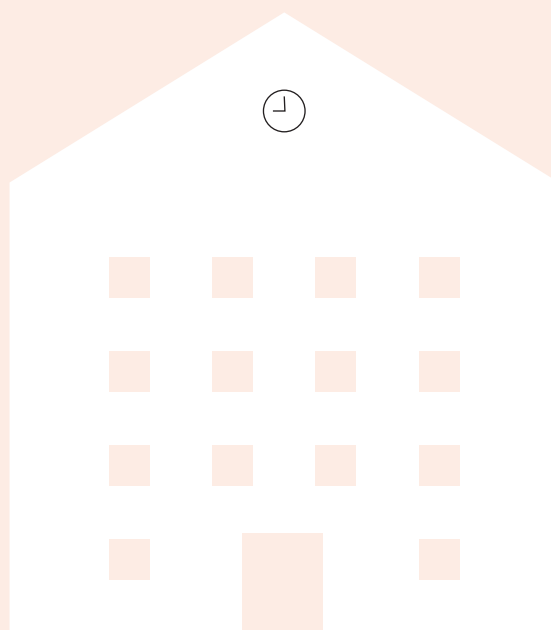

JESPER LARSEN

Jesper Larsen er udviklingskonsulent i Ungdomsringen og master i ledelse og organisationsudvikling fra Aarhus Universitet. Han er forfatter til *Fritid – den nye elev i klassen. Strategisk pædagogisk ledelse* udgivet af Ungdomsringen, 2015.

Åben Skole er et omdrejningspunkt i den nye skolereform. Men hvad er Åben Skole egentlig? Vi har spurgt to forskere fra DPU, Aarhus Universitet.

SKOLEN ER ÅBEN – HVAD SKAL VI BRUGE DEN TIL?

Af MAJ JUNI

Et af omdrejningspunkterne i den nye skolereform er et udvidet og mere formaliseret samarbejde mellem skolerne og det lokale idræts-, kultur-, erhvervs- og musikliv – et samarbejde, der er blevet døbt 'Åben Skole'.

"Det er interessant. For hvorfor hedder det sådan? Har skolen tidligere været lukket? Det har den måske," siger Lars Emmerik Damgaard Knudsen, der er adjunkt på DPU, Aarhus

Universitet og leder af projektet 'Åben Skole', som over en årrække skal undersøge, hvordan politikere og centrale aktører i og omkring folkeskolen forholder sig til det nye, centrale begreb i reformen.

"Der kan være mange grunde til, at den enkelte folkeskole har været lukket for foreninger, kulturliv og lokale interesser. En af dem er, at lærerarbejdet er blevet mere professionelt de senere år. Når lærerarbejdet bliver en profession og et lønarbejde, så lukker det sig om sig selv, og lærerens viden bliver til en mere sanktioneret viden, ligesom de stigende

FAKTA OM ÅBEN SKOLE

Åben Skole er en del af den folkeskolereform, der trådte i kraft i 2014. Reformen forpligter kommunerne til at sikre samarbejde mellem skolerne og det lokale idræts-, kultur-, erhvervs- og musikliv. Der stilles krav til folkeskolerne om at samarbejde med de lokale musik-, kunst- og kulturskoler.

krav til, hvad lærerne skal levere og producere, spiller ind. Der er en forventning om, at lærere skal levere et færdigt produkt med læringsmål og læringsplaner. Det er en meget seriøs opgave, der er blevet tolket sådan, at den skal varetages af nogle, som er specialiseret i lige netop det, nemlig lærerne,” forklarer Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

”Skolen har måske været lidt lukket tidligere, men var sjovt nok i skolens begyndelse for 200 år siden og i en god tid frem en fast bestanddel af lokalsamfundet. Det var den lokale degn og skolemester, der varetog undervisningen, og de var meget tæt knyttet til lokalsamfundet og dets liv. Nu åbner skolen sig igen, og verden åbner sig for børnene i mødet med det lokale erhvervsliv og kulturen og fritidslivet. Det har et fantastisk potentiale, men det bliver også forstået på mange måder,” tilføjer han og pointerer, at selv om skolerne har været mere lukkede om sig selv i en årrække, så har der været et støt samarbejde mellem skolerne og det lokale samfund.

”Men nu hvor vi har Åben Skole med reformen, bliver samarbejdet intensiveret,

---

»Det er nødt til at blive didaktiseret, men det kan heller ikke blive til skole, for hvis det bliver skole, så mister vi hele pointen.«

Lars Emmerik Damgaard Knudsen

og derfor bliver fortolkningen af det kastet op i luften, hvorfra det falder ned på nogle forskellige måder,” siger Lars Emmerik Damgaard Knudsen,

Kompetence eller kreativitet?

Kendetegnende for fortolkningen af Åben Skole er, at den spænder ganske vidt. For mens eksempelvis Kulturministeriet forstår begrebet med udgangspunkt i dannelse,

forstår Undervisningsministeriet det med udgangspunkt i læring, forklarer Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

”Hvis du så går til KL og nærmer dig børne- og kulturchefforeningen, som skal forvalte Åben Skole lokalt, så er der en udpræget opfattelse af Åben Skole som et spørgsmål om kompetence. Det vil sige, at man skal kunne omsætte den viden, man får via Åben Skole. Men går du ud og spørger aktørerne i kunst- og kulturlivet, er der en fjerde fortolkning, som er meget udbredt, og den går på kreativitet,” fortæller Lars Emmerik Damgaard Knudsen, der oplever, at de eksterne aktører i kulturlivet definerer sig selv som ikke-lærende og ofte direkte kritiske overfor læringsmål.

”De lægger vægt på kreativiteten; at man skal kunne lære af sine fejl og prøve sig frem og bruge sin fantasi.”

Men faktisk mener Lars Emmerik Damgaard Knudsen, at det giver god mening med de forskellige fortolkninger.

”Åben Skole er også et paradoks. En idé, som handler om, at man skal have ikke-lærere til at være lærere, men de er nødt til

Folkeskolen skal samarbejde med de lokale musik, kunst- og kulturskoler.

at opføre sig som lærere, selv om de ser sig selv som ikke-lærere. Det er nødt til at blive didaktiseret, men det kan heller ikke blive til skole, for hvis det bliver skole, så mister vi hele pointen,” understreger Lars Emmerik Damgaard Knudsen, der mener, man som udgangspunkt skal fokusere på ikke at havne i hverken den ene eller den anden grøft.

”Der er to yderpunkter, vi gerne vil undgå – det ene er at ende i en form for skolemesteri og det andet at ende i en form for mesterlære. Hvis man orienterer sig efter at lægge sig i midten af det, er det godt,” siger han.

Plads til flere fortolkninger

Selv om det måske kan synes at stritte i lige lovlig mange retninger med de fire fortolkninger – dannelse, læring, kompetence og kreativitet – er det en god idé at lade dem sameksistere i al fredsommelighed, mener Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

”De er alle fire vigtige, alle fire formålstjenstlige i hver deres del af forløbet. Eksem-

pelvis kan man måske have et forløb på en fiskekutter, hvor visse dele orienterer sig mod læring og andre mod kreativitet. Der er ikke én af fortolkningerne, der behøver være den definerende,” siger han og pointerer, at mens der er en risiko for at havne i den ene grøft på bekostning af den anden, så er der selvfølgelig også en risiko for, at det hele bliver rodet for meget sammen.

”Almindelige elever har ikke meldt sig til at gå i skole, så de følger bare med i, hvad lærerne synes, de skal lære. Derfor skal indholdet også didaktiseres for at give mening for dem. Det er ikke nok, at en soldat stiller sig op og fortæller om sin kampvogn, eller at en musiker entrerer skolen og spiller på sit instrument. Børnene kan måske godt vise en umiddelbar henrykkelse eller opmærksomhed, men hvis ikke den bliver grebet, varer den ikke særlig længe. Der skal ske noget andet og mere, det skal være forpligtende og insisterende og didaktiseret,” siger Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

PROJEKT OM ÅBEN SKOLE

Projektet 'Åben Skole' er en undersøgelse af, hvordan Åben Skole bliver formuleret og legitimeret af politikere og centrale aktører i og omkring folkeskolen. Projektet fokuserer også på, hvordan skoletjenester arbejder og bliver til, herunder hvilke didaktiske overvejelser de må igennem, når de etableres og videreudvikles i lyset af Åben Skole. Ud over klassiske kvalitative undersøgelsesformer anvender Lars Emmerik Damgaard Knudsen og hans kolleger 'arts-based' research, der kombinerer kunst og forskning til at forstå og formidle kombinationen af pædagogisk viden og kunst, som det kommer til udtryk i Åben Skole. Projektets bredere sigte er at bidrage til at formulere en didaktik for kandidatuddannelsen i Didaktik (Materiel Kultur) på DPU.

»Jeg synes, det er en rigtig god idé, men vi mangler at afklare, hvad meningen er. Hvad skal børnene egentlig lære? Hvad er formålet?«

Lars Geer Hammershøj

Et af de steder, hvor der er godt erfaringer at høste frugten af, er hos museerne og deres skoletjenester.

»Der er mange spændende muligheder. I museumsdidaktikken har man i mange år arbejdet med, hvordan man kan formidle levende for børn og bringe kunst og kultur til de besøgende skoleklasser. Det er en del af den tradition, Åben Skole arbejder videre fra, og det er også et godt sted at se efter et udgangspunkt,» mener Lars Emmerik Damgaard Knudsen.

Kedelige mål eller formålsløs sjov

Lektor og dannelsesforsker Lars Geer Hammershøj fra DPU, Aarhus Universitet, deler opfattelsen af, at Åben Skole endnu flagrer lidt.

»I øjeblikket er Åben Skole omgivet af kaos, fordi man ikke ved, hvad det er. Jeg synes, det er en rigtig god idé, men vi mangler at afklare, hvad meningen er. Hvad skal børnene egentlig lære? Hvad er formålet?» spørger han og fortæller, at forskerne ofte støder på to typer fejlslagne forsøg på at lave Åben Skole. Den første af slagsen er netop de skoleagtige, hvor fagenes læringsmål er omdrejningspunktet, som så fx realiseres med et besøg på et teater eller et museum.

»Det vi ser, igen og igen, er, at det ikke fungerer. Det bliver kedeligt og uinteressant,» siger Lars Geer Hammershøj.

I den anden grøft går aktiviteterne fri af læringsmålene, men til gengæld får de en meget event-agtig karakter. Det kan være sjovt nok at se en udstilling eller høre nogle dygtige musikere spille – men måske løfter det sig ikke til at være andet end en sjov oplevelse.

»Vi mangler en pædagogisk forståelse af, hvad det er, der sker, når det faktisk virker,» siger Lars Geer Hammershøj, der har et bud på, hvad det er Åben Skole kan og skal.

»Mit bud vil være at sige: Man skal ikke fokusere på læringsmål, det er fagene selv gode til. Man skal fokusere på, hvad skolen har til fælles med kulturinstitutioner og idrætsforeninger – i bredeste forstand. Jeg mener, det er dannelse og kreativitet. Det er det, man oplever, når man går på museum, tager til en musikskole eller dyrker en sportsgren, man ikke har dyrket før. Oplevelsen af, at verden bliver en anelse større – det er det, dannelse handler om – at åbne børn og unges sind, og det mener jeg, Åben Skole vil være rigtig god til,» siger han.

Forskellen på mål og formål

Potentialet i Åben Skole er også, at det kan koble læringsmålene i de enkelte fag med det større billede – nemlig selve skolens formål.

»Skolens formål handler om at udvikle elevens alsidige kompetencer, at åbne til det kulturelle liv, at åbne til Danmarks historie og erhvervsliv. Og problemet med skolens formål er, at det har været svært at sige, hvordan det kan kobles til læringsmålene i de enkelte fag. Åben Skole er et eksempel på, hvordan det lykkes – det er formålsstyret undervisning frem for målstyret undervisning,» siger Lars Geer Hammershøj, der mener, det er en væsentlig pointe, at man kun kan danne sig i kraft af andre mennesker.

»Hvis man skal sidde og læse en bog om nogle, der har lavet en fabrik, der fremstiller marmeladeglas, er man ved at kede sig

ihjel. Men hvis man faktisk kommer ud og møder en lokal virksomhed, der fortæller om, hvordan de laver marmeladeglas til hele verden, så åbner den sig i kraft af mennesker, der brænder for det, de laver,» siger Lars Geer Hammershøj og minder om, at det danske skolesystem har en lang tradition for at samarbejde med verden omkring sig og er karakteriseret ved at være decentralt. »Forskellen nu er, at vi har fokus på det, og det giver nogle muligheder for at tænke mere systematisk, tænke en pædagogik, skabe mere uddannelse omkring det og løse problemet med, hvordan det bliver forankret på den enkelte skole. Åben Skole er meget interessant, hvis vi får klarhed over, hvad det nu engang er, der er meningen,» siger Lars Geer Hammershøj. ■

LARS EMMERIK DAMGAARD KNUDSEN

Adjunkt på DPU, Aarhus universitet. Har skrevet en ph.d.-afhandling om teori og praksis i læreruddannelserne. Underviser i Didaktik (Materiel Kultur).

LARS GEER HAMMERSHØJ

Lektor på DPU, Aarhus Universitet. Blandt andet forfatter til bogen 'Kreativitet – et spørgsmål om dannelse'. Underviser i uddannelsesvidenskab.

KREATIV LEG MED KODER

Først udtrykte mennesket sig gennem billeder. Så kom skriften til. I dag er computerkoder et vigtigt sprog, som børn og unge må lære at udtrykke sig med. Det kræver digitale redskaber med fokus på kreativitet, lyder det fra MIT-professor MITCH RESNICK, der sammen med sin forskergruppe udvikler digitale redskaber.

Af CAMILLA MEHLSÉN

Lær børn at kode – for at blive kreative! Det er det klare budskab fra professor Mitch Resnick, leder af forskergruppen Lifelong Kindergarten på MIT Media Lab. Hvor politikere og erhvervs-livet vil have kodning og programmering på skoleskemaet for at skaffe flere it-specialister til fremtidens jobmarked, er det noget helt andet, der driver Mitch Resnick.

”Der er en voksende interesse for at lære børn at kode og programmere. Jeg sætter spørgsmålstegn ved drivkraften i den bevægelse: Mange mener, det er vigtigt at lære at kode og programmere, fordi det er nødvendigt for arbejdsmarkedet. Men det er ikke det vigtigste argument for at lære børn at

kode. Kodning er en ny udtryksform, og når du koder, udvikler du vigtige kompetencer som problemløsning og strategisk tænkning, og du skaber noget,” siger Mitch Resnick, da Asterisk møder ham under den årlige *LEGO Idea Conference*, der samler internationale forskere, iværksættere og beslutningstagere i Billund for at sætte fokus på leg og læring.

Sammen med sin forskergruppe på MIT Media Lab udvikler Mitch Resnick læringsredskaber og aktiviteter, der kan styrke kreativ leg og læring. De har blandt andet udviklet softwareprogrammet Scratch, som hjælper børn med at lære at kode. Scratch er også et digitalt *community* med omkring 11 millioner brugere. Mitch Resnick er også såkaldt LEGO Papert professor og har i mange år samarbejdet med firmaet. Han har eksempelvis udviklet ”programmérbare

DE FIRE P'ER I KREATIV LÆRING

Når Mitch Resnick og forskergruppen på MIT Media Lab udvikler læringsredskaber, tager de afsæt i fire principper – de fire P'er i kreativ læring:

PROJECT

Definér et projekt

PASSION

Lad børnene følge egne interesser

PLAY

Lad legen være ledetråd

PEERS

Del viden og idéer

Teknologiklubben Coding Pirates arrangerer workshops for skoleklasser. Her prøver en 5. klasse kræfter med at kode.

klodser”, der har inspireret til robotserien LEGO Mindstorms.

Du har længe talt for, at børn og unge skal lære at kode og programmere. Hvorfor?

”Der er alt for mange, der tror, at formålet med uddannelse er, at børn skal lære specifikke fakta, som de så kan blive målt på. I mine øjne er det vigtigste, at børn vokser op til at kunne tænke og handle kreativt. Stadig flere børn verden over omgås digitale teknologier. Men det er ikke nok at have adgang til teknologi. Du skal også kunne eksperimentere og skabe med teknologi – også når du skal lære at kode. Det sker desværre ofte, når børn skal lære at kode, at de får en konkret opgave med at løse et specifikt problem. Det kan der være en værdi i, men hvis børn verden over skal løse det samme problem på samme måde, så lærer de ikke meget. De skal

have mulighed for at skabe deres egne ting med teknologi.”

Nogle kalder programmering for det 21. århundredes sprog. Hvad kalder du det?

”Jeg ser det at kode og programmere på samme måde som at lære at skrive. Langt de fleste mennesker er ikke professionelle skribenter. Alligevel vil vi have, at alle mennesker lærer at skrive. Skrift er én måde at udtrykke sine idéer og tanker på; kodning og programmering er en anden udtryksform. I tusinder af år har mennesket udtrykt sig ved at tegne billeder. I 5.000 år har mennesket skrevet. Nu har vi i 50 år haft kodesprog og programmering, der giver os mulighed for at få billeder og ord til at blive levende.”

Hvorfor bruger du og din forskergruppe krudt på at udvikle læringsredskaber – frem for at forske?

»Den bedste måde at forstå læring på er ved at støtte læring. Derfor er redskaber en del af vores forskning. En meget stor del af det, mine kolleger og jeg laver i forskergruppen, handler om at udvikle nye læringsredskaber og aktiviteter, der kan støtte mennesker i selv at skabe. Vi forskere lærer også hele tiden ved at se på brugen af vores redskaber. Børn bruger for eksempel Scratch til at lave nye ting og dele idéer med hinanden. Det er vigtigt for os, at Scratch ikke blot er et programmeringssprog, men et *community*.»

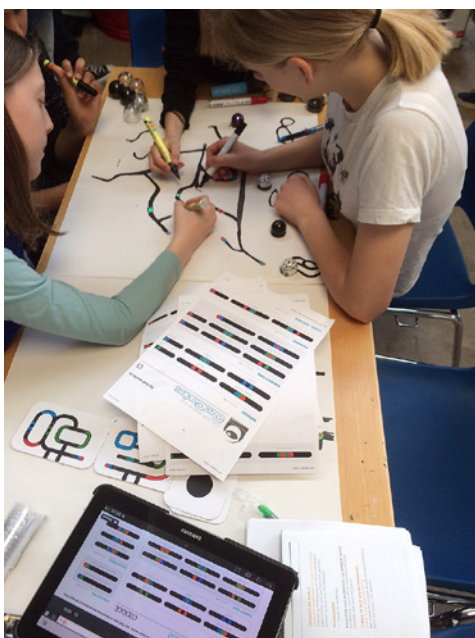
Har forskere en forpligtelse til at lave redskaber til praktikere?

»For mig er det snarere et personligt mål at arbejde for, at nutidens børn rustes til en verden i konstant forandring. En foranderlig verden kræver, at man kan tænke nyt og få nye idéer. Jeg tror fuldt og fast på, at for at få et godt liv er det vigtigt at udvikle sig som kreative tænkere. Og hvis du vil hjælpe mennesker med at blive kreative tænkere, må du give dem redskaber til at skabe med.» ■

MITCH RESNICK

Professor i læring og leder af forskergruppen Lifelong Kindergarten Group på MIT Media Lab, Harvard Universitet. Han står i spidsen for flere projekter, der skal styrke børn og unges digitale kompetencer, blandt andet softwareprogrammet Scratch og Computer Clubhouse.

HVAD ER KODEN TIL KLUBBEN?

I den danske teknologiklub *Coding Pirates* kan børn og unge gennem eksperimenter og leg udvikle kreative it-kompetencer og teknologisk vovemod.

AF VIBE MIDDELBOE

Børn skal have mod på at give sig i kast med teknologikonstruktion og kodning, lige såvel som de skal lære alfabetet eller lære at bruge et tastatur og en mus. Det er redskaber, der gør dem til kritiske og kreative deltagere i samfundet. Sådan lyder nogle af tankerne bag foreningen *Coding Pirates*.

»Fælles for alle klubberne er, at de har fokus på teknologisk forestillingskraft. Nogle har fokus på teknologifortællinger, andre på at bruge teknologien til at løse problemer, og andre igen udfordrer børnene og de unge til at tænke helt ud af boksen og forestille sig noget, vi endnu ikke ved, hvad er,« siger Rikke Toft Nørgård, som er lektor på Center for Undervisningsudvikling og Digitale Medier på Aarhus Universitet. Hun forsker i designtænkning, teknologier og fremtidens uddannelse og sidder i hovedbestyrelsen i *Coding Pirates*, der er en nonprofitforening. Og interessen er stor. Siden *Coding Pirates* startede i 2013, er medlemstallet vokset til 1.000, og 300 frivillige voksne er engagerede i afdelinger rundt omkring i landet.

Selv om det er en pædagogisk udfordring at gøre teknologi meningsfuld for alle børn, er det ikke umuligt. I *Coding Pirates* koder børnene deres egne computerspil, skaber deres egne fortællinger med robotter eller konstruerer deres egne fremtidssamfund ved at bruge Raspberry Pi's minicomputere eller de programmerbare Ozobotter.

»I dag findes der enkel teknologi, som børn og voksne kan starte med, og gradvist kan de så blive udfordret til at tænke længere og dybere. Ligesom børn ikke skal være bange for en blyant, skal de heller ikke være bange for at rode med robotter eller programmering. Det er vigtigt, at den kommende generation ikke synes, teknologi er så svært, at de står af, inden de er gået i gang. De skal have teknologisk vovemod«, siger Rikke Toft Nørgård, der underviser på kandidatuddannelsen it-didaktisk design på Aarhus Universitet. Her er der fokus på, hvordan lærere kan undervise gennem teknologisk forestillingskraft uden nødvendigvis at være uddannede programmører. Et andet omdrejningspunkt er, hvordan man engagerer børn, der ikke som udgangspunkt er interesserede i det teknologiske.

»Jeg går ind for, at børn skal spørges: Hvad vil du gerne lave? Hvorfor er det vigtigt? Og så starter vi der. I stedet for at fokusere på at lære børn og unge at programmere for programmerings skyld – og forsøge at sikre, at der er nok it-specialister til arbejdsmarkedet – så skal børn have rum til at tænke kreativt og bruge teknologien til at nå drømme og mål – det være sig at give andre en anderledes æstetisk oplevelse, drømme nye samfund frem eller konstruere en eller anden vild idé ud i livet. For at det kan ske, er det også vigtigt at have det humanistiske perspektiv med: Hvordan skaber vi teknologiske processer, der lader fremtidens borgere være ikke bare passive forbrugere, men mennesker i stand at skabe og deltage i det samfund, de er en del af?« ■

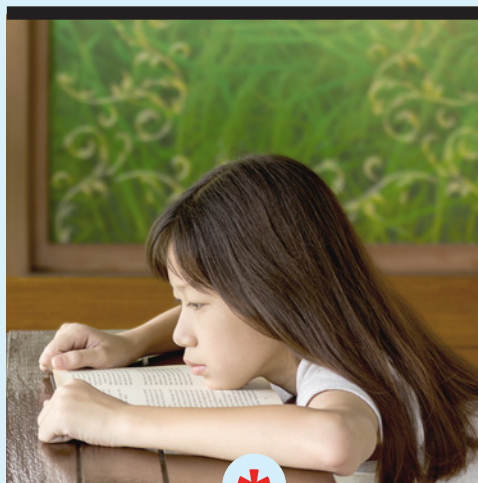

RIKKE TOFT NØRGÅRD

Lektor i designtænkning, teknologier og fremtidens uddannelse på Aarhus Universitet.

KORT NYT

KORA, DPU, AARHUS UNIVERSITET, OG DANMARKS STATISTIK BAG PISA 2018

Om to år deltager Danmark for syvende gang i den internationale PISA-test, og det bliver det danske PISA-konsortium, der gennemfører undersøgelsen. Konsortiet har netop skrevet kontrakt med Styrelsen for Undervisning og Kvalitet om den danske del af PISA i 2018.

Konsortiet består af de tre organisationer KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning, DPU (Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse) på Aarhus Universitet og Danmarks Statistik, hvor DST Survey står for dataindsamlingen.

PISA tester skoleeleverne i, hvor gode de er til at bruge deres faglige viden inden for læsning, matematik og naturfag. Hver gang undersøgelsen gennemføres, er der fokus på et særligt område. Det vil i 2018 være læsning, og det område er professor Jeppe Bundsgaard og adjunkt Jesper Bremholm, der begge er forskere på DPU, ansvarlige for.

"I PISA 2018 vil fokus blandt andet være på elevernes kompetencer til at søge, læse og forholde sig kritisk til tekster på nettet. Det bliver spændende at se, hvad de er gode til, og hvad der er brug for at få mere fokus på i undervisningen," siger Jeppe Bundsgaard.

Omkring 80 lande deltager i PISA-undersøgelsen, som gennemføres hvert tredje år. I 2015 var 400 danske skole og i alt 9.000 elever udtrukket til at deltage i testen. I 2018 vil det være elever, der er født i 2002, så samtlige deltagere i alle lande er elever på cirka 15 år.

11 LANDE I EUROPA I SAMARBEJDE OM BEDRE KVALITET I DAGTILBUD

I Danmark går så godt som alle børn i vuggestue, børnehave eller dagpleje, og vi har både fokus på læring og børns trivsel og alsidige udvikling. Hvordan kan det danske helhedssyn på børnene inspirere andre europæiske lande? Og hvad kan vi omvendt lære af dem? Forskere fra Aarhus Universitet med DPU i spidsen deltager i forskningsprojektet CARE, der skal gøre os klogere på kvaliteten i dagtilbud til de 0-6-årige børn på tværs af sociale og kulturelle baggrunde

DPU, Aarhus Universitet, står i spidsen for den del af projektet, der undersøger kvaliteten i forhold til uddannelse, efteruddannelse og kompetenceudvikling i de enkelte lande af pædagoger og andre, der arbejder professionelt med børn i dagtilbud. Både professionsuddannelserne og den løbende efter/videreuddannelse af professionelle, efter de er kommet ud i praksis, er under lup.

"I Danmark kan efter/videreuddannelse være alt lige fra aktionslæringsprojekter i den enkelte institution, over større, fælles kommunale satsninger på interventioner og efter/videreuddannelse, der skal sætte læring i gang i hele organisationen, til mere formel videreuddannelse af den enkelte i form af f.eks. en pædagogisk kandidatuddannelse eller masteruddannelser. I CARE undersøger vi, hvilken betydning forskellige former for professionel kompetenceudvikling har for børnenes trivsel, læring og udvikling," siger Bente Jensen, professor MSO ved DPU, Aarhus Universitet, og projektleder for den danske del af CARE.

NATIONALT CENTER FOR SKOLEFORSKNING ER ÅBNET

DPU, Aarhus Universitet, slog i august 2016 døren op til Nationalt Center for Skoleforskning, der løbende skal huse tre til fem større projekter indenfor centrale forskningsområder i relation til for eksempel reform af folkeskolen, ny læreruddannelse, ny pædagoguddannelse, nye læreplaner i dagtilbud og ændringer af inklusionsområdet. Nationalt Center for Skoleforskning er etableret sammen med professionshøjskolen VIA UC, og de to første store projekter, med Aalborg Universitet som tæt samarbejdspartner, er på plads.

Professor Lars Qvortrup er leder af centeret, der skal stå for at samle dansk uddannelsesforskning om store forskningsprojekter, der styrker kvaliteten af indsatsen i dagtilbud og skole.

"Jeg glæder mig til at gennemføre store forskningsprojekter til gavn for lærere, pædagoger og ledere i Danmark. Med Nationalt Center for Skoleforskning kan vi nu danne stærke partnerskaber bag sådanne projekter. Ledetråden for mit arbejde er, at vi skal lave forskning, der kan bruges af lærere, pædagoger og ledere i deres professionelle praksis. Det forudsætter blandt andet høj forskningskvalitet og samarbejde på tværs af forskningsinstitutionerne," siger Lars Qvortrup.

DATA OM ELEVENS PROGRESSION

SFI og DPU skal gennemføre et udviklingsprojekt om data om elevernes læring og progression. Projektet skal undersøge mulighederne for at understøtte og kvalificere brugen af eksisterende data til at følge og vurdere elevernes faglige progression, trivsel og alsidige udvikling.

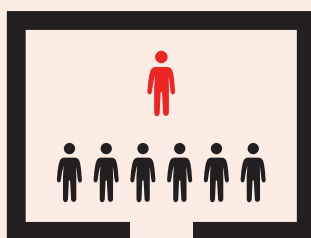
Det fællesoffentlige initiativ "It i folkeskolen" besluttede tidligere på året at sende et projekt om data om elevernes læring og progression i udbud. Der er nu skrevet kontrakt med et konsortium bestående af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd – og DPU, Aarhus Universitet. Konsortiet inddrager ekspertise fra Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og Datalogisk Institut, Københavns Universitet, der indgår som underleverandører til projektet.

Over det næste halvandet år skal projektet undersøge, hvordan data kan bruges til at følge og fremme elevernes progression i den daglige planlægning, gennemførelse og opfølgning på undervisningen.

Asterisk stiller skarpt på et nyt forskningsprojekt. Denne gang gælder det projektet 'Hvad betyder klassen?'.

SKOLEELEVERS FAGLIGE PRÆSTATIONER PRÆGES MARKANT AF KLASSEN

Lærerfravær og disciplin i klassen er udslagsgivende faktorer, når man vil forstå, hvorfor nogle klasser klarer sig dårligere end andre på den samme skole. Det viser en ny københavnsk undersøgelse, der også slår fast, at relationen mellem lærer og elev påvirker de faglige præstationer. Det gælder også de indbyrdes socioøkonomiske forskelle i klassen. I det hele taget er skoleelevers faglighed dybt præget af, om de kommer i U-, X- eller Z-klassen.

»...jo lavere disciplin i timerne, des dårligere var eleverne til at læse.«

André Torre

Af VIBE MIDDELBOE

Mange forældre, lærere og skoleledere har sikkert haft en fornemmelse af, at der både findes 'gode' og 'dårlige' klasser, og måske også haft en formodning om, hvad de såkaldt dårlige klasser skyldes. Nu har forskere fra DPU, Aarhus Universitet, undersøgt det.

"Københavns Kommune har år efter år oplevet, at der er nogle 9. klasser, der får et meget lavere karaktergennemsnit ved folkeskolens afgangsprøve end de andre klasser på samme skole. Derfor bad kommunen os om at finde ud af, hvad de klasser har til fælles. Man ville gerne blive klogere på, hvad problemet skyldtes," siger Peter Allerup, der er professor i uddannelsesstatistik på DPU.

Forskerne så på de københavnske folkeskolelærs 9. klassers karakterer ved afgangsprøverne over en femårig periode for at finde hver skoles gennemsnit og tjekkede så, hvor meget de enkelte klasser afveg fra skolens gennemsnit.

"Alle klasser på en skole burde ligge i nærheden af skolens gennemsnit, hvis man skal tro det, man hidtil har antaget, nemlig at skolen som helhed afspejler de socioøkonomiske forhold, der gør sig gældende i det område, børnene kommer fra. Men nogle klasser falder helt udenfor med et meget lavere gennemsnit. Vel at mærke uden at elevernes socioøkonomiske baggrunde afveg fra de andre klassers," siger André Torre, der er statistiker på DPU.

Forskerne zoomede ind på 9. klasse-årgangen 2009/2010 og sammenkørte og analyserede data fra forskellige undersøgelser, blandt andet den særlige 'PISA København', der udover de faglige test er udvidet med et afsnit om klassens forhold, og 'København-barometeret', der måler elevernes trivsel. Også elevernes køn, socioøkonomiske baggrund og sprog indgik i analyserne.

Lærerfravær og lav disciplin er syndere

Forskerne blev overraskede over flere af undersøgelsens resultater. Kun nogle få af de

undersøgte faktorer viste sig nemlig at have betydning for klassens præstationer. Det, der primært gør en forskel, når man ser på, hvad der karakteriserer de dårligt præsterende klasser, er de lærere, der underviser klassen.

"Det er velkendt, at elevernes sprog og køn har betydning for deres matematikscore i PISA: Drengene scorer højere i matematik, og de etsprogede elever er bedre til matematik end de tosprogede. Men derudover skal forklaringen på de lave præstationer i PISA's matematikdel i de dårligt præsterende klasser findes i matematiklærernes og fysik/kemi- >

lærerens fravær. Jo mere eleverne oplever, at de enten sidder alene, får fri eller har vikar i fagene, des lavere niveau har klassen,” siger André Torre og tilføjer, at den betydning, lærerens fravær har, er signifikant højere, når det gælder tosprogede drenge.

Det lyder måske logisk, at der er en sammenhæng med lærerfravær, men det samme gør sig ikke gældende for dansklærerens fravær, fandt forskerne ud af. I faget dansk er det derimod vigtigt med disciplin i klassen.

”Igen – sprog og køn påvirker læsescoren i PISA: Piger er bedre til at læse, og de etsprogede elever er bedre til at læse end de tosprogede elever. Men derudover fandt vi en signifikant sammenhæng med elevernes oplevelse af disciplin – jo lavere disciplin i timerne, des dårligere var eleverne til at læse,” siger André Torre og tilføjer i parentes bemærket, at de tosprogede piger er lige så gode til at læse som de etsprogede drenge.

Undersøgelsen dokumenterer også, at relationen mellem lærer og elev har indflydelse på elevens faglige niveau: Jo bedre relation, des bedre faglig præstation.

”Man taler i disse år meget om læreres relationskompetence, og vores resultater bakker op om den antagelse, at lærerens evne til at skabe relationer til eleverne er vigtig for det faglige udbytte,” siger Peter Allerup.

Trivsel har ingen effekt på det faglige niveau

Mange af de andre faktorer, som forskerne undersøgte, havde ingen betydning for de faglige testresultater i PISA. Det har således ingen effekt på læse- eller matematikscoren, hvordan eleverne oplever det sociale klima, deres eget velbefindende, muligheder for medbestemmelse, eller hvor tilfredse de er med skolen.

”Vores analyser har vist, at de her trivselsfaktorer ingen sammenhæng har med elevernes faglige resultater. Det er jo ret interessant, nu hvor der tales så meget om trivsel som forudsætning for, at børn er læringsparate,” siger Peter Allerup.

Forskerne blev også overraskede over, hvor lidt elevernes sproglige baggrund faktisk betyder – selvom der er en sammenhæng, er den ikke ret stor. Heller ikke kønsfordelingen

NYT AT SE PÅ KLASSENS BETYDNING

Det er nyt at se på klassens betydning i kvantitative undersøgelser. I IEA-undersøgelserne, TIMMS og PIRLS har man lærerens betydning med, og i den seneste IEA-undersøgelse har man også taget forældrene med, men i de største internationale undersøgelser, herunder PISA, har man ikke klassens betydning med.

i en klasse eller antallet af elever har nogen signifikant betydning for det faglige niveau, som nogen måske ville have troet.

”Konklusionen i vores undersøgelse peger utvetydigt i retning af læreren som faktor. Når en klasse klarer sig dårligere end andre på en skole, bør man derfor vende blik-

HVAD BETYDER KLASSEN?

Lave præstationer i faget matematik er direkte koblet til matematik- og fysik/kemilærers fravær i en klasse. Samme kobling kan ikke laves mellem dansk lærers fravær og elevernes faglige præstationer i faget dansk.

Elevernes oplevelse af disciplin i klassen har en signifikant betydning for, hvor gode de er til at læse.

Relationen mellem lærer og elev har indflydelse på elevens faglige niveau – jo bedre relationen er, des bedre faglig præstation.

Trivselsfaktorer har ingen sammenhæng med elevernes faglige resultater.

Det enkelte barns præstationer påvirkes af hvilken socioøkonomisk placering, barnet har i klassen. Det er altså ikke bare skolens samlede socioøkonomi, der har betydning, men også den relative socioøkonomi.

Rapporten "Hvad betyder klassen?" er skrevet af Peter Allerup, André Torre og Vibeke Hetmar og kan hentes på:

edu.au.dk/forskning/publikationer.

ket mod klassens lærere – og i sidste ende skoleledelsen," siger Peter Allerup, der håber, at undersøgelsen kan være med til at aflive nogle myter om 'dårlige klasser'.

Elevers socioøkonomiske status i klassen

Forskerne fandt også ud af noget andet interessant, der var på spil i klassen, da de granskede tallene: Elevernes socioøkonomiske status i forhold til klassekammeraterne påvirker signifikant deres PISA-resultater. En elev fra en familie med høj socioøkonomisk status klarer sig således bedre end en elev fra en familie med en lav socioøkonomisk status i den samme klasse, og det uanset hvordan skolens samlede socioøkonomi ser ud.

"At skolens socioøkonomi har en betydning for skolens PISA-score er ikke ny viden. Men at det enkelte barns præstationer påvirkes af dets placering i den klasse, det havner i – hvilken familiemæssig baggrund eleven har sammenlignet med de andre – det er overraskende," siger Peter Allerup.

Undersøgelsen peger også på, at den relative socioøkonomi påvirker elevens relation til

lærerne, og Peter Allerup mener, at det bør give anledning til refleksion over, om der sker en usynlig og ubevidst forskelsbehandling.

"Har læreren forskellige forventninger til elever i en klasse? Og fører det til, at de i forvejen heldigt stillede børn får flere muligheder for at udvikle de færdigheder og kompetencer, der skal til for at klare sig godt?" spørger han.

"Hvordan du som elev vil klare folkeskolen, påvirkes af din socioøkonomiske status i forhold til de andre børn, om matematik- og fysik/kemilæreren er mødestabil, og hvorvidt dansk læreren kan skabe disciplin. Det hele afgøres den dag, du starter i 0. klasse."

Sæt ind på klasseniveau

Men hvad kan vi så bruge den viden til? Ifølge folkeskoleloven skal skolen bekæmpe den sociale arv. Hvis man vil det, skal der sættes ind i den enkelte klasse, mener de to forskere. Tiltag på skoleniveau eller nationalt niveau er ikke nok.

"Vores undersøgelse sætter spørgsmålstegn ved, om vi bruger vores kræfter rigtigt, når vi fra samfundets side forsøger at forhindre den sociale arv i at slå igennem. Vi giver ofte alle skoler og alle klasser den samme medicin, som om de fejlede det samme," siger Peter Allerup og nævner lektiecaféerne, der blev indført som led i skolereformen, som eksempel.

"I Danmark har vi endnu ikke knækket koden til, hvordan folkeskolen kan bryde den negative sociale arv, og det har vi heller ikke

»Vi giver ofte alle skoler og alle klasser den samme medicin, som om de fejlede det samme.«

Peter Allerup

nogen løsning på. Men vores undersøgelse understreger, at en skole ikke bare er en skole – den består af klasser med forskellige lærere. Og med en dynamik, der tilsyneladende favoriserer visse elever," siger han.

Hvad det er, der konkret er på spil i klassen, vil en opfølgende kvalitativ undersøgelse, ligeledes fra DPU, Aarhus Universitet, se nærmere på. Resultaterne fra undersøgelsen offentliggøres ultimo 2016. ■

PETER N. ALLERUP

Professor i uddannelsesstatistik på DPU, Aarhus Universitet. Han har deltaget i flere PISA-følgeforskningsprojekter og er national koordinator for TIMSS-undersøgelserne, der kortlægger danske elevers matematik- og naturfagsfærdigheder. Arbejder aktuelt på en rapport om TIMSS 2015, der udkommer 29. november 2016.

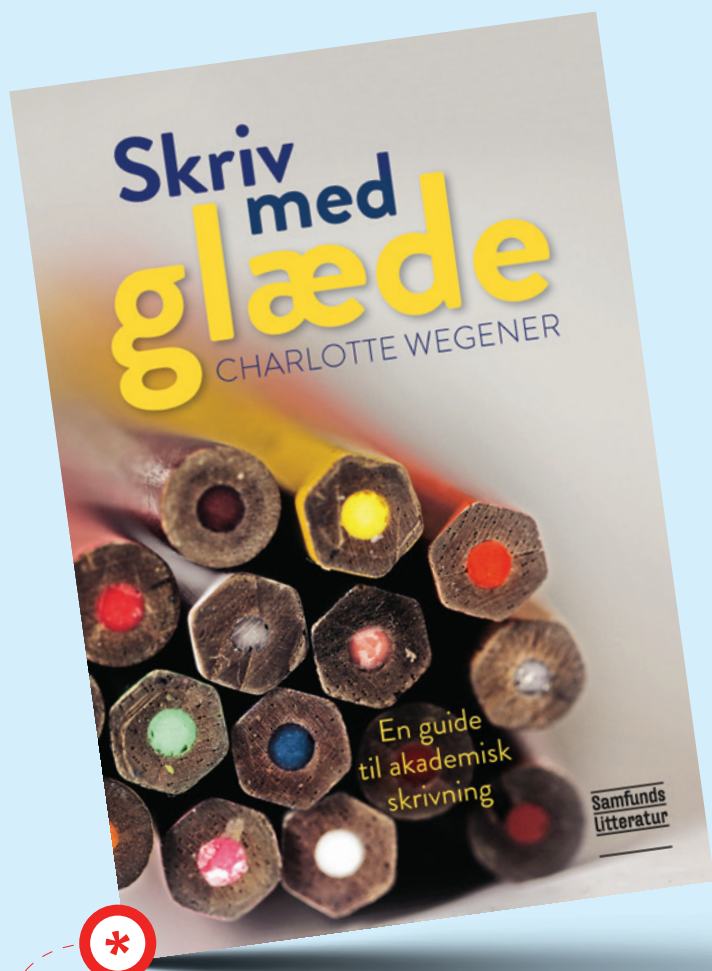

ANDRÉ TORRE

Akademisk medarbejder på DPU, Aarhus Universitet. Uddannet statistiker (cand.stat.) og arbejder blandt andet med TIMSS-undersøgelserne og til- og fravalg på ungdomsuddannelserne.

NYE BØGER

Nye bøger modtaget på redaktionen
sommer/efterår 2016

SKRIV MED GLÆDE

Charlotte Wegener

Denne bog handler om glæden ved at skrive. Den er et alternativ til forestillingen om, at det nødvendigvis er et surt slid at skrive; at skrivning forudsætter lange, uforstyrrede tidsrum; og at skrivning er det, man gør til sidst for at præsentere, præstere og publicere. Forfatteren præsenterer indsigter og idéer til at skabe vaner og finde inspiration, så skrivning bliver en måde at tænke og lære på.

SAMFUNDSLITTERATUR

NEUROPÆDAGOGIK – hjerne, liv og læring

Peter Thybo

Denne grundbog forsøger at give svar, viden, inspiration og neuropædagogiske værktøjer til, hvordan mennesker med medfødte eller erhvervede skader og funktionsnedsættelser i hjernen kan vinde eller genvinde livsmuligheder, trivsel, psykisk robusthed, håb og handlekraft – og hvordan den professionelle kan understøtte denne læreproces.

HANS REITZELS FORLAG

KONCEPTER I PÆDAGOGISK ARBEJDE

Christian Aabro

I mange daginstitutioner arbejder man i dag ud fra en fælles metodisk og analytisk tilgang for at imødekomme og løse hverdagens pædagogiske udfordringer og dilemmaer. Det kan imidlertid være svært at få overblik over hvilke pædagogiske koncepter, metoder og teorier, der anvendes, hvor udbredte de forskellige koncepter er, og hvilket grundlag de bygger på. Det forsøger denne bog at råde bod på. I bogen præsenteres 10 af de mest udbredte koncepter, og der gøres rede for deres opståen, idégrundlag, overordnede ærinde og metodiske tiltag.

HANS REITZELS FORLAG

STEMME OG KROPSSPROG I LÆRERROLLEN

Birthe Hougaard-Andersen

En underviser trækker ikke kun på sin faglighed. Personen er lige så meget i spil. Hensigtsmæssig brug af stemme og kropssprog er derfor et vigtigt arbejdsredskab. Men hvordan får man det hele til at gå op i en højere enhed? Denne praktiske håndbog indeholder eksempler og øvelser, der har til formål at give læreren konkrete redskaber til at træne stemme og kropssprog med fokus på klasseledelse og relationskompetencer.

FRYDENLUND

PÆDAGOGISK ANTROPOLOGI – et overblik

Margit Saltofte

Denne bog giver overblik over teorier, metoder og begreber inden for pædagogisk antropologi. Bogen sætter bl.a. fokus på forskelle og ligheder mellem forskellige teorier samt deres anvendelse i praksis.

HANS REITZELS FORLAG

SAMFUNDETS SAMFUND

Niklas Luhmann

Bogen er Niklas Luhmanns sidste værk og giver en samlet beskrivelse af det moderne samfund filtreret gennem Luhmanns fokus på kommunikation som en praksis, der dels er definerende for samfundet og det sociale liv, dels skaber en række udfordringer for succesfuld interaktion.

HANS REITZELS FORLAG

SAMARBEJDSDREVET INNOVATION I UDDANNELSE

Jonas Sprogøe og Katrine Jagd (red.)

Bogen tilbyder med afsæt i en række illustrative cases fra et forsknings- og udviklingsprojekt en indføring i innovationsteoretiske forståelser. Der reflekteres over praksis, samtidig med at det beskrives, hvordan praksis er med til at udvikle nye forståelser og modeller for innovativt samarbejde.

FRYDENLUND ACADEMIC

DET SANDE LIV – opfordring til ungdommen

Alain Badiou

Er ungdommen i dag blevet forfalden til selvdisciplinerende, kalkulerende og lydlig karrieretænkning på den ene side og øjeblikksnydelse, manglende visioner og sammenhæng på den anden? Det spørgsmål stiller den franske filosof Alain Badiou i dette essay om det sande liv. Han opfordrer de unge til at befri sig fra besættelsen af social og økonomisk succes og umiddelbar nydelse.

FORLAGET MINDSPACE

NEUROAFFEKTIV UDVIKLINGSSYKOLOGI 1, 2 OG 3

Susan Hart

Trilogien handler om, hvordan børn udvikler deres følelsesmæssige, personlighedsmæssige og sociale potentiale. Neuroaffektiv udviklingspsykologi 1, 2 og 3 følger en progressiv beskrivelse af de samme fem menneskeskæbner, fra de bliver født, til de når voksenalderen, men bøgerne kan også læses enkeltvis.

HANS REITZELS FORLAG

INKLUSIONSHÅNDBOGEN

Bjarne Nielsen

Inklusionshåndbogen beskæftiger sig med skolens opgaver i forbindelse med undervisningen af de 15-20 procent af eleverne, der ikke socialt og fagligt får et tilstrækkeligt udbytte af undervisningen. Den beskriver de krav, der må stilles til skolens praktiske arbejde med inklusion. Hvad kendetegner eleverne? Hvad kræves der af kompetencer og samarbejdsformer? Hvilke faglige ressourcer er nødvendige? Hvad kræves der af skoleledelsen? Hvordan inddrages forældrene?

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

A**STILLE ELEVER****– klar til forandring?**

Sofie Hyldig Reimick, Marianne Benoni Jørgensen, Maiken Baltzer Løsmar og Mette Louise Graah Rasmussen

For langt de fleste stille elever er det især frygten for at være på, der forhindrer dem i at komme på banen i timerne. Stille elever vil gerne mere på banen. Men de ved hverken, hvordan de skal omsætte deres ønske til konkret handling, eller hvordan de skal komme deres frygt til livs. Bogen illustrerer, hvordan man med relativt enkle metoder kan få flere stille elever til at deltage i undervisningen.

TURBINE AKADEMISK

B**AT LÆRE FOR AT FORSTÅ**

Andreas Gruschka

Den tyske pædagogiske forsker Andreas Gruschka kritiserer aktuelle reformer, der rammer uddannelses-systemerne, særligt i Europa og USA. Gruschka mener blandt andet, at den ene reform hurtigt følger den anden, så den seneste devaluerer den foregående og kritiserer didaktisering i undervisningen for at udarte sig til fokusering på bestemte undervisnings- og arbejdsmetoder.

KLIM

RELIGIONSDIDAKTIK**– traditioner og tilgange**

Mette Buchardt (red.)

Bogen gennemgår en række forskellige tilgange til og traditioner for religionsundervisning i grundskolen. Undervisningens indhold er præget af forskellige videnssyn, verdensbilleder og fagdidaktiske valg, der har konsekvenser for, hvad der kan læres. Forfatterne sætter fokus på konsekvenserne af at trække viden produceret uden for skolen ind i pædagogisk praksis. Samtidig er antologien et bud på, hvordan man kan arbejde fagligt med fagets didaktik.

HANS REITZELS FORLAG

B**MENTORHÅNDBOGEN**

Marianne Schøler

Mentorskaber har eksisteret, så længe mennesket har haft behov for udvikling af færdigheder og talenter. Mentorrollen er på trods af dette stadig ikke klart defineret, og det metodiske grundlag er mange gange uklart og bæres ofte af den enkelte mentor. Mentorhåndbogens formål er at bibringe en metodisk og faglig tydelighed til mentoropgaven. Med inddragelse af vitaliserende overbliksmønstre og detaljespecifikke kognitive metoder giver bogen et bud på både proces, metodik og konkrete redskaber.

TURBINE AKADEMISK

PROFESSIONEL RELATIONSKOMPETENCE

Anne Linder

Denne bog handler om, hvad relationskompetence egentlig er, og hvordan et fælles fagsprog kan udvikles om denne kompetence. Den peger samtidig på, at gode relationer ikke er et mål i sig selv. Målet er at skabe robuste og livsduelige børn. Bogen tager udgangspunkt i den positive psykologiske teoriunivers.

DAFOLO

AT SE VERDEN I ET SANDKORN – om eksemplarisk metode

Brian Benjamin Hansen

og *Jan Holm Ingemann (red.)*

Ambitionen er at åbne op for metoder, der kan afdække verdens kompleksitet og flerdimensionalitet. Hvordan kan man skabe forskningsbaseret viden gennem et åbent og kreativt samspil mellem praksis, virkelighed og erkendelse. Ud fra forskellige genstandsfelter og perspektiver viser forfatterne, hvordan forskning kan basere sig på konkrete eksempler, og hvordan disse kan sættes i direkte forbindelse med teoretiske vinklinger.

SAMFUNDSLITTERATUR

C**TVÆRPROFESSIONELT SAMARBEJDE – om udsatte børn og unge**

Jens H. Lund (red.)

Tværfagligt samarbejde mellem socialrådgivere, pædagoger og lærere om udsatte børn og unge har længe været en del af professionel praksis. Denne antologi introducerer en række teoretiske perspektiver på tværfagligt samarbejde om udsatte børn og unge. Begreber som tværfagligt samarbejde, udsathed, børneperspektiv, sporing, radikaliserings og overgange behandles i bogens første del. I bogens anden del præsenterer praktikere eksempler og cases fra tværfagligt samarbejde om udsatte børn og unge.

TURBINE AKADEMISK

C**FAGDIDAKTIK I MATEMATIK**

Morten Blomhøj

Bogen diskuterer matematikfagets udvikling i grundskolen og på ungdomsuddannelserne med udgangspunkt i både undervisningspraksis og den eksisterende forskning. Forfatteren giver sit bud på, hvordan man som matematiklærer kan komme ud af den stampe, som faget er præget af, og hvor mangeårig praksis videreføres uden videre refleksion over fagets didaktik.

FRYDENLUND

MICROTEACHING

Simon Levy

Microteaching er en metode til at udvikle og forbedre sin undervisning. Metoden består i, at et mindre team bestående af en fokusperson, en interviewer og en observatør fokuserer på et lille udsnit af undervisningen og på, hvordan fokuspersonen kan forbedre sin undervisning. Bogen præsenterer og begrundet brugen af denne metode og giver bud på, hvordan praksis kan forbedres med microteaching.

HANS REITZELS FORLAG

D**PÆDAGOGIKHÅNDBOGEN**

Per Fibæk Laursen og

Hans Jørgen Kristensen (red.)

Bogen er tænkt som et arbejdsredskab for studerende ved de pædagogiske professionsuddannelser – især læreruddannelsen. Den rummer væsentlige dele af det vidensgrundlag, som professionsstuderende må tilegne sig, og som kan være en del af grundlaget for de studerendes praksisstudier og deres refleksioner over praksis. Bogen fremtræder som en antologi, der er sammensat af nyskrevne og reviderede kapitler fra udgivelsen Gyldendals pædagogikhåndbog.

HANS REITZELS FORLAG

TIDSSKRIFTER**D****DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT**

Nr. 2, maj 2016: Proletarisering af vidensarbejde?

TIDSSKRIFT FOR ARBEJDSLIV

Nr. 2, juni 2016: Tema: Arbejde, krop og sundhed

PAIDEIA - tidsskrift for professionel pædagogisk praksis

Nr. 11, maj 2016: Med artikler om blandt andet hvordan læringsmiljøet kan forbedres, så eleverne kommer til at trives bedre og lære mere.

0-14 NUL TIL FJORTEN

Nr. 2, 2016: Tema: Gode dagtilbud kan løfte de udsatte og sårbare børn

UP – UNGE PÆDAGOGER

Nr. 2, 2016: Tema: Kristendoms-kundskab – og religionen, der blev væk ...

PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT

Blå serie nr. 33: Børns trivsel, læring og udvikling i små og store daginstitutioner

BREXIT... OG HVAD SÅ?

Af JOHN BENEDICTO KREJSLER

Hvad var det egentlig der skete? Den 24. juni 2016 stemte 52 % mod 48% af briterne sig ud af EU med en stemmedeltagelse på 71,8 %. En broget afstemning: den kosmopolitiske 'ø' London, selvstændighedshungrende Skotland og det mellem UK og Irland splittede Nordirland stemte for at blive, og resten af landet for at forlade EU; unge mod ældre; uddannede mod ikke-uddannede. Det var en afstemning, der reflekterede problematikken om, hvem der er med på globaliseringstoget, og hvem der føler sig sat af. Og så var den velkendte ophedede – og på mange måder urimelige – miskendelse af et EU, som vi kender alt for vel herhjemme: At EU italesættes og opleves som en udemokratisk, grå, bureaukratisk kæmpe, som blander sig i for meget. Hvor der ses bort fra, at EU – lidt spidst sagt – ikke er mere, end hvad medlemslandenes regeringer kan blive enige om. Men kort sagt, Brexit-afstemningen viser en delt nation.

At Theresa May vælges som ny leder af det konservative Tory parti, og hermed som ny premierminister, bidrager formentlig til en mere balanceret Brexit, end man kunne have frygtet, eksempelvis med den excentriske Boris Johnson, som så i stedet bliver udenrigsminister.

Hvad der kommer til at ske, afhænger af, om UK og EU kan forhandle sig frem til en såkaldt norsk eller schweizisk løsning, hvorved samarbejdet formentlig fortsætter som hidtil, blot med briterne i korridoren, når beslutningerne skal tages. Eller om UK og EU, som det måske snarere kan forventes, geråder ud i lange realpolitiske og tovrækende armbrudninger, hvor økonomiske, handels- og sikkerhedspolitiske overvejelser leder til en tredje vej, som lilleputnationer som Norge eller Schweiz aldrig ville kunne have opnået.

Har man fulgt den britiske debat, synes man der mest bekymret for at miste den fulde adgang til EU's indre marked. Vil man beholde dette, må man acceptere 'den fri bevægelighed' inden for EU for arbejdskraft (herunder studerende), varer, tjenesteydelser og kapital. Det bliver sikkert svært at sluge for de *brexiteers*, der først og fremmest tænkte på mindsket indvandring fra lande som Polen, de baltiske lande og senest Rumænien og Bulgarien, ... eller som blandede indvandring fra EU-lande og tredjeverdenslande sammen.

Men hvad kommer Brexit til at betyde for uddannelse og forskning? Det korte svar er: Det ved vi ikke. Det lidt længere svar peger på, at den politiske vilje til at udvide og uddybe de internationale samarbejder på så kulturelt sensitive områder som eksempelvis skole og uddannelse formentlig mindskes i

en del år fremover. Ligeså må den nationale protektionisme forventes at vokse, hvad angår bevillinger til forskning og fortrinsstilling til egne studerende.

Hvad angår samarbejdet i OECD, IEA og Bologna-processen kommer UK antagelig til at fortsætte som hidtil. Ligeså de mangespektrede samarbejder på tværs af grænser mellem forskere og mellem studerende.

Hvad angår EU's prestigefyldte Horizon 2020-milliarder (Horizon 2020 er EU's største innovations- og forskningsprogram nogensinde med et budget på 75 milliarder kroner red.) og andre EU-finansierede forskningssamarbejder, som briterne traditionelt sikrer sig en god del af, kan man næppe forestille sig, at de ikke vil kæmpe for ordninger til fortsat at kunne blive nært associeret hertil. Akut kan man allerede nu i britiske aviser som *the Guardian* læse, at britiske forskere er dybt bekymrede for at blive ekskluderet fra forskningssamarbejder – ja at det faktisk allerede er sket – da man ikke vil sætte sine chancer på spil ved at inddrage briter, når man ikke ved hvilke Brexit-aftaler, der kommer til at gælde. På den anden side har briterne den fordel, at engelsk reelt er blevet EU's *lingua franca*, samt at de har privilegeret tilgang til globaliseringens *empire* inden for forskning og uddannelse, som i høj grad defineres af de angelsaksiske nationer og normer (USA, UK, Canada, Australien, New Zealand).

Så meget tyder måske på, at der ikke kommer til at ske så meget – lige nu. Eller måske er det modsat sådan, at der allerede er ved at ske en masse, hvoraf Brexit blot er en del og et symptom.

Det store problem er vores infantiliserede forhold til EU. Brexit har således allerede givet genlyd – eller kan måske snarere beskrives som et særligt, radikalt ekko af tendenser, som vi ser i mange andre EU-lande. Det er et udtryk for et misnøje med den måde, man oplever, at EU fungerer på, som politikere næppe kan se bort fra, uden at støtten til EU-kritiske og populistiske partier øger på såvel højre- som venstrefløj.

Og man ser da også allerede, at EU mindsker ny lovgivning og arbejder med mindsket budget i forhold til året tidligere; at en ny diskurs er ved at blive dominerende, som konstant taler i tonen af, ”at EU skal tage sig af det, som behøver grænseoverskridende samarbejde, men ikke blande sig i det, som man lige så godt eller bedre kan gøre nationalt.”

Spørgsmålet er imidlertid, om det ikke er vores – vi EU borgeres – urealistiske forvent-

»Akut kan man allerede nu i britiske aviser som *the Guardian* læse, at britiske forskere er dybt bekymrede for at blive ekskluderet fra forskningssamarbejder – ja at det faktisk allerede er sket.«

John Benedicto Krejsler

ninger til EU og Europa, som er problemet. Dette forstærkes af, at vi alt for længe har været styret af for mange politikere, som ikke tør eller kan finde ørenlyd for at formidle, hvad der samarbejdes om på hvilke præmisser. Der er i alt for høj grad givet efter for infantiliserede nationale reaktioner og forsimplede narrativer om, hvad der foregår i EU. Nationale politikere skyder skylden

på EU, når tiltag går dårligt, men tager selv æren, når noget går godt.

Den manglende viden om, hvad EU og transnationalt samarbejde i øvrigt bidrager med, kender vi alt for godt fra det danske. Her blev en afstemning om eksempelvis et retsforbehold for Danmark på lignende måde som en afstemning i Nederlandene om en samarbejdsaftale med Ukraine så dårligt formidlet og forstået, at det som sædvanlig blev til afstemninger om, hvorvidt man er for eller imod EU, som man i øvrigt typisk ikke ved særligt meget om.

Meget kan man sige om de transnationale samarbejder, som Danmark indgår i inden for rammerne af EU, Bologna-processen, OECD (PISA, TALIS m.m.) og IEA (PIRLS, TIMSS, ICCS m.m.). Her er der bestemt meget kritisk at bemærke: for meget fokus på økonomi, arbejdsmarked og 'employability'; for meget fokus på sammenligninger, der for ensidigt fokuserer på læsning, matematik og science på et for *school effectiveness*-inspireret grundlag, der i for liden grad inddrager de erfaringer, som man i de mange forskellige lande har bygget op over mange årtier. >

Den 24. juni 2016 stemte briterne sig ud af EU.

»Imidlertid er det formentlig sådan, at vi uden de mange transnationale og internationale samarbejder ville være blevet indsyet i et mere indadvendt nationalt blik på en skole- og en uddannelsesdebat.«

John Benedicto Krejsler

Imidlertid er det formentlig sådan, at vi uden de mange transnationale og internationale samarbejder ville være blevet indsyet i et mere indadvendt nationalt blik på en skole- og en uddannelsesdebat, som ofte snæversynet taler om 'verdens bedste skole' og 'verdens smørhul i en farlig verden'. Altså har disse samarbejder bidraget til og bidrager til at skabe større udsyn for os alle.

EU er jo også 'blot' en del – omend en meget bidragende del – af en meget bredere internationalisering, som opererer på alle mulige niveauer: at man studerer og tager mere på konferencer udenlands; at man dagligt samarbejder som studerende og forskere med kolleger udenlands. Dette udvider horisonten uendeligt meget i forhold til andre perspektiver, litteratur, argumenter, pædagogiske forsøg og meget mere.

Dette er naturligvis ikke noget argument for, at der ikke skal fokuseres på og kæmpes for at ændre to af ikke bare EU's – men også

flere andre transnationale samarbejders – største – og indrømmet meget alvorlige – problemer:

1. Det hidtil for ensidige fokus på økonomi og markedsinteresser med et for ideologisk fokus på 'det indre marked og de fire friheder', som briterne om nogen i særlig grad har stået i spidsen for. Paradoksalt nok – må man sige – i lyset af Brexit!
2. Det demokratiske underskud: At det hidtil ikke i tilstrækkelig grad har været muligt at finde en balance i institutionelt setup og formidling af, hvad der sker i EU-samarbejdet. At EU-samarbejdet som følge heraf ikke har kunnet formidles ind i de nationale offentligheder og deres demokratiske fora på tilfredsstillende måder. Derfor har de nationale befolkninger på mange måder ikke kunnet medinddrages tilstrækkeligt, diskutere og bidrage til løsningen af de mange udfordringer, som formentlig kun kan løses transnationalt.

Den tyske filosof og sociolog Jürgen Habermas – en af mine helte i denne sammenhæng – har gennem årtier kæmpet for, at EU i stigende grad kunne blive den politiske institutionaliserede kraft, som havde nok tyngde til at matche markedets p.t. alt for ensidige dominans. Dette er kun delvist lykkedes. Mange vil formentlig sige, at det er mislykkedes. Der er i alle fald ingen tvivl om, at der stadig er meget at kæmpe for for at skabe mere balance mellem et politisk system med demokratisk og folkelig legitimitet og så det overvejende nyliberalt inspirerede markeds-perspektiv, som p.t. dominerer.

Men at hævde, at det skulle være et argument for at afvikle EU, fremtræder imidlertid som hul i hovedet. For i så fald ville markedets dominans blive endnu større, og vi ville få et hav af små europæiske nationalstater, som antagelig ville gå tilbage til den gamle nationalt – og nationalistisk – fokuserede kamp for egne interesser på bekostning af naboens. Dette ville skabe et Europa, som ville miste i global indflydelse, og hvor de enkelte lande formentlig ville blive stadig mere sat op imod hinanden af dominerende amerikanske, kinesiske og russiske interesser blot for at nævne nogle.

Så mon ikke Brexit i praksis kommer til at betyde:

1. at UK fortsætter som hidtil i forhold til de fleste samarbejder, blot med mindre indflydelse.
2. at EU i en del år fremover fungerer i lavere gear, dels på grund af arbejdet med at vikle UK ud samtidig med, at de stadig er så tilpas indviklede, som både UK's og EU's fælles interesser tilsiger.
3. at der kommer mere pres på reformer af EU, reformer, der tager ovennævnte problemer alvorligt.

Formentlig vil dette overvejende – men ikke udelukkende – negative og reparative fokus betyde, at det bliver noget mere kompliceret at kæmpe for og drage nytte af de mange muligheder, som EU-samarbejdet trods alt har åbnet for i form af blandt andet:

1. studenter- og forskermobilitet;
2. samarbejder om forskning og vidensudvikling.

Ikke mindst har de mange perspektiver og hermed den kritiske masse af viden og diversitet, som samarbejdet inden for EU repræsenterer, bidraget til at kvalificere og åbne de ofte snævre nationale offentligheder mod et større univers. I sandhed et værdifuldt bidrag i et større dannelsesperspektiv! ■

JOHN BENEDICTO KREJSLER

Professor MSO ved Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet. Hans forskning handler om 'Nye vilkår for dagtilbud og skole, lærer- og pædagoguddannelse – i transnationalt perspektiv'. Sidder i styrelserne for såvel Nordic Educational Research Association som European Educational Research Association og var gæsteforsker ved University of California Los Angeles (UCLA) i 2015 og gæsteforsker ved Kristianstad University i Sverige (2009-2010).

KALENDER

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE & TILMELD DIG PÅ
www.edu.au.dk/kalender

Med mindre andet er nævnt, foregår arrangementerne på
DPU - Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet,
Tuborgvej 164, 2400 København NV.

SEPTEMBER

21. SEPTEMBER

SKOLE OG UDDANNELSE – HVORDAN GÅR DET MED LÆRINGEN? KNUD ILLERIS RUNDER AF

Professor emeritus Knud Illeris har gennem mere end 40 år været en markant skikkelse i dansk og international lærings- og uddannelsesforskning. Nu afrunder Knud Illeris sine faglige aktiviteter med en stor konference.

Tid: Kl. 13.00-16.30

Sted: Festsalen (A220), DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV

Pris: 775 kr. inkl. bog. 400 kr. for studerende med studiekort inkl. bog

OKTOBER

3.-5. OKTOBER

INTERNATIONAL KONFERENCE: 21ST CENTURY SKILLS

ASEM Forum on Lifelong Learning 2016: 21st Century Skills. ASEM LLL Hub er et officielt netværk af asiatiske og europæiske videregående uddannelsesinstitutioner, der arbejder sammen for at opnå topkvalitet i komparativ forskning i livslang læring, tilbyde forskningsbaserede uddannelsespolitiske anbefalinger og skabe gensidig forståelse mellem Asien og Europa. På ASEM LLL Hub konferencen på DPU vil forskningsresultater blive præsenteret for offentligheden, repræsentanter for ASEM-ministerier og akademiske miljøer.

Sted: Festsalen (A220), DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV

Pris: 1.200 kr. 400 kr. for studerende med studiekort

5. OKTOBER

MINIKONFERENCE OM UNDERVISNINGSBEGREBET

På denne minikonference, arrangeret af DPU, Aarhus Universitet i samarbejde med UC Syd, udveksler en række pædagogiske forskere synspunkter vedrørende undervisningsbegrebets status og betydning i den pædagogiske forskning. Konferencen er åben for alle, men tilmelding er nødvendig.

Tid: Kl. 10.00-16.40

Sted: Bygning 2110-124, DPU, Aarhus Universitet, Niels Juels Gade 84, 8200 Aarhus N

NOVEMBER

8. NOVEMBER

EIPPEE CONFERENCE 2016

Advancing the use of Research in Education across Europe. The fourth International Evidence Informed Policy and Practice in Education in Europe (EIPPEE) Conference 2016. There will be a focus on learning from case examples and existing research on how to promote and support an evidence informed approach in education across Europe. Keynotes and workshops will provide room for interaction between speakers and audience.

Time: 10.00-16.00

Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen

Price: 1.500 DKK

23. NOVEMBER

SUNDHED OG TRIVSEL I SKOLEN: NATIONALE OG INTERNATIONALE PERSPEKTIVER

En tværfaglig og multidisciplinær konference for alle med tilknytning

PH.D.-AFHANDLINGER FRA DPU, AARHUS UNIVERSITET

1

SØSKENDENÆRVÆR – ET FÆNOMENOLOGISK INSPIRERET STUDIE AF UNGE ADSKILTE SØSKENDES HVERDAG MED AFSÆT I TEKNOLOGIER, MATERIALITETER OG KROPSLIGE ERFARINGER

Af **Mads Middelboe Rehder**

Som følge af et stigende antal skilsmisser, men også det grundvilkår, at unge flytter hjemmefra, lever en tredjedel af alle danske børn og unge adskilt fra en eller flere af deres søskende i hverdagen.

I afhandlingen undersøger pædagogisk antropolog Mads Middelboe Rehder, hvordan unge adskilte søskende kan opleve hinanden som nærværende i hverdagen til trods for et fysisk fravær, blandt andet ved hjælp af sociale medier og mobile teknologier.

2

DIÆTETIKKENS VÆSEN OG UVÆSEN – EN FILOSOFISK KRITIK

Af **Frank Juul Agerholm**

Diætetik drejede sig oprindeligt om at bedømme og ordne levemåden med sundhed som ideal. Med afsæt i denne brede betydning af diætetik fremstiller afhandlingen en filosofisk kritik af diætetikkens væsen med sigte på at problematisere dens potentielt iboende uvæsen. Blandt andet forsøger den at besvare spørgsmålet: Hvordan kan diætetikkens væsen, der indbefatter velmenende intentioner om at berige livet ved at bidrage til menneskets sundhed, slå om i et uvæsen, der forarmer livet?

Afhandlingerne udlånes på AU Library, Campus Emdrup (DPB).

til og interesse for skole, trivsel, sundhedspædagogik og sundhedsundervisning; fx lærere, pædagoger, skoleledere, sundhedsplejersker, politisk administrative beslutningstagere, konsulenter, private aktører på området samt repræsentanter fra foreninger. De fremmeste forskere fra ind- og udland vil fortælle om aktuelle tendenser i forskning og praksis i skolen, og der vil gennem en række parallelle workshops blive sat særligt fokus på dialogen mellem forskere og konferencedeltagere.

Sted: Festsalen (A220), DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV

24. NOVEMBER

3D-PRINT PÅ SKOLER

Konferencen samler lærere, undervisere, andre brugere og forskere for at vise, hvordan 3D-printere integreres i undervisningen i Danmark. Der vil være fokus på gode idéer til anvendelse. Formålet er at diskutere læringsmulighederne og de pæda-

gogiske udfordringer, som teknologier med digital fremstilling kan give samt deres rolle i den fremtidige undervisning.

Konferencen afholdes i samarbejde med 3D Printhuset, som på dagen vil præsentere og udstille forskellige printere- og scanningsteknologier, så deltagerne får mulighed for at få den nyeste viden og 'hands on'-erfaringer med hjem.

Tid: Kl. 10.00-15.00

Sted: Festsalen (A220), DPU, Aarhus Universitet, Campus Emdrup, Tuborgvej 164, 2400 København NV

Pris: 150 kr. Studerende: 50 kr.

30. NOV. - 2. DEC.

PRAGMATISM TODAY

Celebrating the centennial of Dewey's classic, we hereby invite scholars to meet and debate the status of pragmatism today and how pragmatism has influenced and still influences educational theory and practice.

Venue: Aarhus University, Tåsinge-gade 3, 8000 Aarhus C

Price: 1.600 DKK

SKOLEKONFERENCE

Den årlige skolekonference på DPU finder sted 17. januar 2017.

Følg med på EDU.AU.DK/SKOLEKONFERENCE

Asterisk

En asterisk er det typografiske tegn, der henleder opmærksomheden på noget, der kommer. Den er et forvarsel. Asterisken anvendes ofte i fremstillinger til at markere en reference, som uddyber hovedteksten, og som der kan følges op på. Magasinet Asterisk søger at foregribe og gå dybere ned i aktuelle debatter om uddannelse.

Asterisk er udgivet af:

DPU - Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet
Tuborgvej 164, 2400 København NV

Tegn gratis abonnement på:

www.edu.au.dk/Asterisk

ISSN: 1601-5754

DPU

AARHUS UNIVERSITET